

Självständigt arbete (30 hp)

Författare		Program/Kurs
Major Peter Lindberg		HOP 20-22
Handledare		
Dr Linda Johansson		Antal ord: 19770
	Beteckning	Kurskod
	Mastersuppsats krigsvetenskap	2HO013
Statens strategiska beslutsfattning, hur kan vi förstå dess rationalitet?		
Sammanfattning: Denna teorikonsumerande och kvalitativa fallstudie har med hjälp av Allison och Westbergs teoretiska ramverk analyserat FB20, syftande till en ökad teoretiska förståelsen kring strategisk beslutsfattning och dess rationalitet. Resultatet visar att rationalitet i FB20 kan förstås med både objektiv och avgränsad rationalitet. Den objektiva rationaliteten kan förstås hur statens valda säkerhetsstrategi där militära samarbeten och avtal används för att uppnå nationella säkerhetsmålsättningar i relation till hotbild och resurser. Här kan avgränsade rationellt organisatoriska värderingar överväga objektiva militära produktionsrationella skäl, vilket delvis kan förstås utifrån hur staten styr det militära maktmedlet. Den avgränsade rationaliteten ses i hur förhandlingar och organisatoriska värderingar framträder genom FB20. Resultaten visar att enbart objektiv rationella överväganden inte ensamt kan förstå FB20, utan andra avgränsade – subjektiva överväganden får en påverkan på FB20. Detta kan även förstås med satisfieringsteorier. Westbergs inre påverkansfaktorer breddar det teoretiska perspektiven av rationalitet. Sammantaget ger undersökningens teoretiska ramverk ökad teoretisk kunskap kring statens strategiska beslutsfattning, vad som formar beslutets handlingsutrymme utifrån rationalitet baserat på den strategiska kontextens påverkan.		
Nyckelord: Allison, Westberg, rationalitet, inre påverkansfaktorer, försvarsbeslut, strategisk beslutsfattning, strategisk kontext		

1 Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
1.1	PROBLEMATISERING	5
1.2	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.3	MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR	7
1.3.1	Avgränsningar	7
1.3.2	Empiriskt material och källdiskussion	7
1.3.3	Definitioner	8
1.4	ETISKA ÖVERVÄGANDEN	8
1.5	DISPOSITION	8
2	TIDIGARE FORSKNING	9
2.1	RATIONALITET	9
2.1.1	Objektiv rationalitet	10
2.1.2	Subjektiv – eller avgränsad rationalitet	11
2.1.3	Satisfieringsteori	11
2.1.4	Beslutsfattning och osäkerhetshantering	12
2.1.5	Sammanfattning	13
2.2	STRATEGISK KULTUR OCH KONTEXT	14
2.2.1	Sammanfattning	16
2.3	HUR BEGREPPEN INTERAGERAR	16
2.4	UNDERSÖKNINGENS FORSKNINGSBIDRAG	17
3	TEORI	18
3.1	UNDERSÖKNINGENS TEORIER	18
3.2	OPERATIONALISERING	19
3.2.1	Allisons rationalitetsmodeller	19
3.3	WESTBERGS INRE PÅVERKANSAKTÖRER	24
3.3.2	Operationalisering av Westbergs teori	26
4	METOD	27
4.1	FORSKNINGSDSIGN	27
4.2	METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	28
4.3	ANALYSVERKTYG	30
4.4	SAMMANFATTNING METOD	31
5	ANALYS	32
5.1.1	Allisons modeller	32
5.1.2	Westbergs inre påverkansfaktorer	43
5.2	REFLEKTION AV GENOMFÖRD ANALYS	48
6	SLUTSATSER OCH REFLEKTION, SAMT FORTSATT FORSKNING	50
6.1	RESULTATDISKUSSION	50
6.1.1	Allison modeller	50
6.1.2	Westbergs inre påverkansfaktorer	53
6.1.3	Reflektion och undersökningens utomvetenskapliga bidrag	57
6.1.4	Reflektion rörande undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	59
6.2	FORSKNINGSPRÅGANS SVAR	60
6.2.1	Reflektion över forskningsfrågans svar	61
6.2.2	Fortsatta studier	62
7	REFERENSER	63

FIGURFÖRTECKNING

FIGUR 1 ILLUSTRATION AV FB20 RELATION TILL OBJEKTIVA KONSEKVENSANALYSER	4
FIGUR 2 UNDERSÖKNINGENS DISPOSITION.....	8
FIGUR 3 FÖRFATTARENS SAMMANFATTNING AV BEGREPPENS INTERAKTION	17
FIGUR 4 FORSKNINGSDSIGN	28
FIGUR 5 ANALYSMODELL	30
FIGUR 6 FÖRFATTARENS MODELL SOM ÅSKÅDLIGGÖR HUR TID, RATIONALITET OCH BESLUTFATTNING OCH FÖRENKLINGSSTRATEGIER INTERAGERAR.	62

TABELLFÖRTECKNING

TABELL 1 FÖRFATTARENS SAMMANFATTNING OCH TOLKNING AV PARTIPOLITISKA VÄRDERINGARS INFLYTANDE	39
TABELL 2 TEORIERS INTERAKTION OCH RATIONALITSFORMER	56

1 Inledning

Att fatta rationella beslut är något som människan ofta uttrycker och strävar emot. Till vardags och inom yrkeslivet kanske definitionen som svenska akademins ordlista anger; *förnuftig, logisk och förståndsmässig*,¹ ger vägledning hur man generellt tolkar dess innebörd. Nationell strategisk beslutsfattning – eller försvarsbesluten, inriktar verksamheten för statens militära maktmedel. För att generera ett rationellt svar för att uppnå de nationella säkerhetsmålsättningar(Statsrådsberedningen, 2017; Regeringen, 2020, s.86), borde dessa baseras på förtänksamhet, konsekvensanalys och långsiktighet.

Militärteoretiker såsom Clausewitz och Gray har beskrivit det militära maktmedlet som en förlängning eller bryggan mellan staten och hur staten uppnår sina nationella politiska säkerhetsmålsättningar(Clausewitz, 1991, s.43–44; Gray, 2011, s.28–30). Från dessa perspektiv kan forceringen i den svenska militära tillväxten betraktas som ett paradigmskifte för Försvarsmakten (FM) och svensk säkerhetspolitik(Regeringskansliet, 2020). Denna omfattande satsning påkallar *förnuftiga och logiska* beslut för att forma en lämplig försvarsmakt som rationellt möter samtidens säkerhetsbehov. Totalförsvarspropositionen(Regeringen, 2020) och senare riksdagsbeslutet (FB20) torde kunna beskrivas som ett logiskt och övervägt beslut, syftandet till en *förståndsmässig* inriktning av statens militära förmåga. Detta väcker en nyfikenhet hur FB20 kan förstås som *rationellt*, då olika perspektiv på rationalitet kan ge olika förståelse.

Figur 1 Illustration av FB20 relation till objektiva konsekvensanalyser

¹ <https://svenska.se/tre/?sok=rationalitet&pz=2> (2021-12-29)

Figur 1 är en sammanfattande beskrivning rörande FB20 beslutsprocess och illustrerar i viss mån processens komplexitet (Regeringen, 2020, s.23ff). Svårigheten att överblicka konsekvenserna av tidiga analysers slutsatser vid strategisk beslutsfattning, påverkar möjligheten till objektivt rationella överväganden. Hoten mot Sverige idag utgörs av kombinationer av maktmedel som inte enbart utgörs av militära förmågor. Detta ökar hotmiljöns oförutsägbarhet (Jonsson, 2018, s.4ff; Försvarmakten, 2016, s.34ff), som även ger inriktning hur småstatens militära maktmedel rationellt bör dimensioneras (Beehner m.fl., 2018, s.27–29; Jonsson och Seely, 2015; Kofman m.fl., 2021, s.i–ii; Statsrådsberedningen, 2017, s.5). Begränsad förutsägbarhet kan även bidra till osäkerheter vid beslutsfattning (Försvarsberedningen, 2019, s.24; Westberg, 2021, s.55). Den snabba eskalationen av Ukrainakonflikten hösten 2021 och kriget idag, exemplifierar småstatens utsatthet samt komplexiteten i kontextens dynamik som påverkar strategiska besluts utformning. Försvarsbeslut och inriktning av det militära maktmedlet bör sträva mot objektivt rationalitet och maximera nyttan genom konsekvensanalys av tänkbara handlingsalternativ (Wallenius, 2014, s.13ff). Frågan som uppstår är om objektiva rationella beslut är möjliga, vilket figur 1 vill förmedla.

FB20 och dess processer utgör delar av kontexten som bidrar till att förstå rationalitet. Denna kontext kan dels bestå av organisatoriska processer som styr beslut och beslutsfattare, dels osäkerheter och dess hanteringsstrategier samt förenklingsstrategier – heuristiker samt den omgivning beslutet fattas i. Detta påverkar perspektiven av ett besluts rationalitet (Jones och Roelofsma, 2000, s.1148–1149; Gigerenzer och Goldstein, 1996, s.653; Lipshitz och Strauss, 1997). Rationalitet kan således betraktas ur olika teoretiska perspektiv, vilket problematiseringen nedan avser att rama in.

1.1 Problematisering

Citatet nedan beskriver delar av den komplexitet som behöver förstås vid fattande av strategiska beslut som FB20 innebär.

”...Futurizing warfare is a risky business as we can wargame future concepts however these are often limited by our unique personal experience and knowledge...” (Masakowski, 2020, s.xxiv)

Beslutskontextens komplexa karaktär (figur 1) begränsar möjlighet att förlita sig på den instrumentella rationalitetens konsekvenslogiska och nyttomaximerande ansats, då svårigheter

att förutsäga utfallen av konsekvenserna begränsas av tiden (Bentley, 2008, s.149; Wallenius, 2014, s.13; Allison och Zelikow, 1999, s.15; Hastie och Dawes, 2010, s.237ff; Brunsson och Brunsson, 2014, s.12). FB20 rationalitet torde i större omfattning betraktas utifrån kontextens påverkan och därmed avgränsas förutsättningarna för objektiv rationalitet. Denna påverkan kan betraktas ur bland annat Westbergs beskrivning av den strategiska kulturen och -kontexten genom inre och yttre faktorer som formar beslutets faktiska handlingsutrymme (Westberg, 2021, s.56ff,75ff). Utmaningen att göra långsiktiga säkerhetspolitiska förutsägelser är komplex som Värnkraft konstaterar (2019, s.25), vilket indirekt kan påkalla behov av förenklingsstrategier för att kunna fatta beslut. Beslutsfattning som avgränsar analyser av handlingsalternativ och dess konsekvenser kan förstås utifrån den avgränsade rationalitetens perspektiv. Denna rationalitet kan även diskuteras utifrån både konsekvens- och lämplighetslogiska resonemang, för att hantera beslutsmässiga osäkerheter och spridning av upplevda risker i beslutsfattningen (Brunsson och Brunsson, 2014, s.12,32ff; Wallenius, 2014, s.15). Detta ger förståelsen att FB20 möjlighet att enbart baseras på objektiv rationalitet rimligtvis begränsas, då FB20 fattas i en påverkande omgivning med krav på viss långsiktighet (Kahneman, 2003; Gigerenzer, 2020; Gigerenzer och Gaissmaier, 2011; Wallenius, 2014). Gray med flera diskuterar relationen mellan strategi och strategisk beslutsfattning vilken beskrivs som en mänsklig aktivitet för att lyckas. Utifrån detta kan teorier kring beslutsprocesser och val i kombination med osäkerhet och dess effekter i FB20 betraktas ur perspektiven av rationalitet (Ingebrieten m.fl., 2006, s.232; 2011, s.196).

Här uppstår en relation mellan rationalitet, beslutsfattning, kontextens inverkan och osäkerhet, vilket beskrivs i litteraturen som de nordiska länderna olika strategiska beteende och beslutsfattning utifrån likartad hotbild (Edström m.fl., 2020, s.201ff; Edström och Gyllensporre, 2014, s.196). Begreppen och dess interaktion med omgivningen (figur 3), medger att studera FB20 utifrån begreppet rationalitet för att öka den teoretiska förståelsen (Jackson, 2018, s.290ff; Lipshitz och Strauss, 1997, s.159; Westberg, 2021, s.76). Genom att använda Allison och Zelikows konceptuella modeller kan en förståelse av rationalitet betraktas ur tre olika perspektiv med fallet FB20. Tidigare studier har i mindre omfattning analyserat hur den strategiska kontexten påverkar beslutets handlingsutrymme, vilket skapar en teoretisk nyfikenhet. Allison's modeller kan analysera FB20 rationalitet (1999). Genom att kombinera dessa med Westbergs teori kring hur den strategiska kontextens inverkar på rationaliteten i

FB20, kan en fördjupad teoretisk förståelse kring rationalitet vid strategisk beslutsfattning uppstå och förstå dess handlingsutrymme(2021).

1.2 Syfte och frågeställningar

Undersökningen syftar till att förstå småstaten Sveriges strategiska beslutsfattning utifrån begreppet rationalitet med stöd av Allison och Zelikows konceptuella analysmodeller, i perspektiven av den strategiska kontextens inverkan utifrån Westbergs teorier. Detta ger undersökningens frågeställning;

Hur kan FB20 förstås utifrån det teoretiska ramverket som ett rationellt svar på hur Sverige militärt kan möta samtida säkerhetsutmaningar?

1.3 Material och avgränsningar

Nedan presenteras det material och avgränsningar som använts för att besvara syfte och frågeställningarna ovan.

1.3.1 Avgränsningar

Undersökningen fokuserar på en teoretisk förståelse kring strategisk beslutsfattning och dess rationalitet som uttrycks genom statens försvarsbeslut. Undersökningens analytiska fokus med stöd av valda teorier ligger på organisatorisk nivå eller statsnivå som Westberg beskriver(2021, s.47ff) där tillgängligheten i det offentliga empiriska underlaget och forskningsfrågans utformning motiverar vald analysnivå till förmån för individperspektivet.

Beskrivningen av säkerhetssituationen utgår dels från FB20, dels Nationell säkerhetsstrategi (2017) som används för att förstå kontexten som FB20 verkar i. Avsikten är inte att skapa en fördjupad analys om tänkbara hot och konsekvenser, då detta skulle kräva klassificerat underrättelsematerial.

1.3.2 Empiriskt material och källdiskussion

Öppna handlingar där dokumenterade beslut, protokoll och i förekommande fall debatter används som empiriskt källmaterial. Urvalet av empiriskt underlag baseras dels på de behov som forskningsfrågan ställer, dels de kvalitetskrav som diskuteras utifrån begreppen autencitet, trovärdighet och representativitet samt undersökningens möjligheter att genomföra analysarbetet(David, 2016, s.163; Esaiasson, 2017, s.220). Genom att enbart använda textmaterial ökade möjligheten att distansera sig från fenomenet och indirekt stärka undersökningens forskningsfokus(David, 2016, s.166).

Kurslitteraturen vid Högre officersprogrammet 20-22 (HOP) har både använts och givit uppslag för litteratursökning kopplat mot undersökningens nyckelord och begrepp. HOP litteratur, både

böcker och artiklar är publicerade av erkända akademiska förlag och publikationer, vilket stärker källans vetenskapliga anseende (Rienecker och Jörgensen, 2018, s.217). Anna-Lind bibliotekets sökverktyg Primo samt Google Scholar har huvudsakligen använts som verktyg för att identifiera och värdera litteraturen utifrån citeringsfrekvens och publikationstyp (ibid., s.152), för att stärka undersökningens kvalitet och trovärdighet.

1.3.3 Definitioner

Strategisk kultur;

Det sammanhang som FB20 existerar i, då omgivningen (kulturen) inte går att särskilja och påverkar själva beslutsfattningen, där människan i processen påverkas av statens grundläggande värderingar och normer vid beslutsfattning (Neumann och Heikka, 2005; Gray, 1999; Edström m.fl., 2020; Doeser, 2018).

Strategisk kontext;

Definieras som ett sammanhållande begrepp, utifrån Westbergs förståelse, som beskriver nationella geografiska förhållanden, -erfarenheter, dess utsatthet, samt statens politiska identiteten vilket påverkar strategisk beslutsfattning (2021, s.58ff, 2016, s.424–425).

Strategisk beslutsfattnings handlingsutrymme;

Det militära, strategiska och politiska utrymmet beslutet kan ha eller kan verka i utifrån den strategiska omgivningens påverkan (Doeser, 2018, 2017), här beskrivs som av inre och yttre påverkansfaktorer (Westberg, 2021, 2016).

1.4 Etiska överväganden

Då undersökningen endast använt offentligt material som empirisk grund föranleder inte detta till några identifierade forskningsetiska konflikter. I övrigt präglas undersökningen av metodologisk öppenhet och ett kritiskt förhållningssätt i linje med vetenskapsrådets anvisningar (Vetenskapsrådet, 2017, s.25).

1.5 Disposition

Figuren nedan visar undersökningens disposition. Varje kapitel inleds med en kort introduktion som beskriver respektive kapitelns upplägg och kontext, förutom i kapitel sju.

Figur 2 Undersökningens disposition

2 Tidigare forskning

Då undersökningen vill skapa förståelse kring småstatens strategiska beslutsfattning utifrån rationalitet med stöd av valda teorier, skapar forskningsöversikten undersökningens vetenskapliga positionering (Rienecker och Jörgenssen, 2018, s.21ff). Forskningsöversikten beskriver de delar av forskningsfältet som behoven forskningsfrågan ställer i form av; *rationalitet och satisfieringsteori, beslutsfattning och osäkerhetshantering, strategisk kultur och kontext. Beslutsfattningsteori* bidrar med att förstå hur beslutsprocesser och osäkerhetshantering som berör både organisationer och individer i organisationer påverkar strategisk beslutsfattning. Dessa faktorer har relevans för att förstå FB20 rationalitet vilket sammanfattas i figur 3 i slutet av kapitlet.

2.1 Rationalitet

Att definiera rationalitet är en utmaning då förståelsen kan skilja sig beroende på forskningsfält och även genom forskarens ontologiska och epistemologiska utgångspunkter (Jackson, 2018, s.79ff; David, 2016, s.77–78). Dels finns teorier kring rationalitet och beslutsfattning som stödjer val och valets förväntade nytta, dels spelteorier som beskriver valmöjligheter som förutsäger beslut och beteenden. Nedan beskrivs rationalitet på två sätt, dels den instrumentella-objektiva, dels den avgränsade rationaliteten eller subjektiva för att förstå begreppet i relation till FB20. Därefter beskrivs hur *satisfieringsteori* kan bidra med ett breddat teoretiskt perspektiv på rationalitet i FB20. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av begreppen och hur de tillämpas i undersökningen.

Rationalitet beskrivs även i *Essence of decision* där läsaren får en teoretisk beskrivning av begreppet rationalitet utifrån tre konceptuella analysmodeller, den rationella aktören, organisatorisk rationalitet och det byråkratisk-politiska perspektivet (Allison och Zelikow, 1999). Allison och Zelikow hävdar att beslutsfattning och rationalitet kan förstås och analyseras utifrån dessa tre olika perspektiv, vilket skapar en djupare teoretisk förståelse av fenomenet som diskuteras och kritiserats mer utförligt i kapitel tre. Trots kritiken mot Allison's konceptuella modeller med bland annat förenklingsproblematik och svårigheter att förklara rationalitet genom organisatoriska perspektiv (Bendor och Hammond, 1992; Houghton, 2007; Jones, 2010), finns det ett värde att kombinera modellerna och därmed öka förståelsen vid analys av strategiska beslut som FB20 (Allison och Zelikow, 1999, s.392; Agrell, 1985).

2.1.1 Objektiv rationalitet

Att fatta rationella beslut har studerats tidigare, där de matematiska och ekonomiska studierna ofta definierar rationalitet utifrån spelteorier eller teorier kring förväntad nytta.

Idag används de ekonomiska teorier kring rationalitet och rationella val som Morgenstern och Neumann etablerade redan 1947 i form av *Expected utility theory*. Förutom ekonomistudenter använder även psykologi och organisationsteoretiker deras tankar (Bermúdez, 2009, s.1; Hastie och Dawes, 2010, s.237).

Deras teorier kan i korthet beskrivas där beslutsfattaren, ur ett normativt perspektiv, beräknar en *förväntad nytta* mot den förväntade kostnaden. Detta baseras på en analys av möjliga konsekvenser och sannolikheten att de inträffar vid de olika alternativen (Rubinstein m.fl., 2007). Morgenstern och Neumanns teorier bygger på att beslutsfattaren kan genomföra en analys utifrån den förväntade nyttan, eller med andra ord, man bedömer vad man *vill välja* innan själva beslutet, vilket ur normativ rationalitetsteori är en möjlighet (Hastie och Dawes, 2010, s.238–239). Denna objektiva rationalitet, det vill säga att man har all information och kan förutse och värdera alla tänkbara alternativ är svårt i fallet FB20. En förekommande kritik utgörs exempelvis av att teorin exkluderar den mänskliga faktorns inverkan, där individens beslutspreferenser inte beaktas (Bermúdez, 2009, s.1–4; Kahneman och Tversky, 1979; Hastie och Dawes, 2010, s.188,240).

Rationalitet kan även värderas utifrån en syn på ett analytiskt förhållningssätt samt individens förväntningar och målsättningar. Med detta avses att man genomför en konsekvensanalys utifrån målsättningen innan beslutsfattningen, för att nyttomaximera beslutsfattningen (Hastie och Dawes, 2010, s.239–242; Bermúdez, 2009, s.41). Kahneman beskriver att struktur och beslutsregler i viss mån bidrar till en upplevd objektivitet och därmed ökar graden av upplevd rationalitet (Kahneman, 2021, s.231). Detta fenomen kan även skönjas i Allison's organisatoriska rationalitet, vilket utvecklas vidare i kapitel tre och fem. I dessa situationer kan så kallad efterrationalisering uppstå för att *motivera* beslutet. Upplevd objektiv rationalitet kan alltså skilja sig på individ- och organisationsnivå, vilket gör det intressant att förstå relationen mellan beslutsfattningen och vilka motiv som förelåg (Brunsson och Brunsson, 2014, s.20–21, 48ff; Wallenius, 2014, s.15).

En av svårigheterna vid strategisk beslutsfattning så som försvarsbesluten innebär, utgörs av att skapa objektiva rationella förutsättningar. Detta begränsar möjligheter att använda renodlade spel och beslutsteorier för att analysera fenomenet (Wallenius, 2014, s.14–15).

2.1.2 Subjektiv – eller avgränsad rationalitet

Strategisk beslutsfattning skapar behov att tolka och förstå kontextens inverkan för att fatta rationella beslut, där mänskliga kognitiva begränsningar utgör en påverkande faktor i beslutsprocessen (Alvesson, 2018, s.63ff). Detta gör att FB20 kan betraktas utifrån den avgränsade rationaliteten. Den subjektiva rationaliteten bygger på objektiva förutsättningar men beaktar hur den mänskliga dimensionen i beslutsfattningen inverkar på beslutsfattningen. Subjektiv rationalitet kan förstås som en organisatorisk hämsko, det vill säga att organisationer eller aktörer fattar beslut på *vissa grunder*. Härigenom begränsas konsekvensanalyserna till organisatoriska värderingar, vilket gör att beslutet anses rationellt trots avsaknad av objektiva beslutsförutsättningar (Rolf, 1998, s.382ff; Wallenius, 2014, s.13; Nygaard, 1996, s.52ff).

Bounded rationality, eller avgränsad rationalitet beskrivs bland annat av Kahneman och Gigerenzer som förenklingsstrategier eller biasinfluerad beslutsfattning. Detta påverkar förutsättningarna för hur rationalitet i FB20 kan förstås (2011; 2020; 2003). Vidare kan avgränsad rationalitet uppstå som konsekvensen av individens överväganden i beslutsfattningen, som påverkas av kognitiva begränsningar exempelvis förmågan till konsekvensanalyser. Andra hävdar att experimentella försök kring rationalitet och beslutsfattning påvisar smärre skillnader i individens och organisationens syn på rationalitet, medan naturalistisk beslutsfattningssituationer beskriver större variationer (Bermúdez, 2009, s.108ff; Brunsson och Brunsson, 2014, s.48ff). Här kan avgränsad rationalitet beskrivas som en kontrahent till den normativa synen på rationalitet, där beslutsfattaren genererar ett beslut som baseras på olika kognitiva förenklingsstrategier - heuristik, som exempelvis igenkänning och tillgänglighet, intuition eller avgränsningar av inhämtad fakta (Simon, 1997, s.291–293, 295ff; Gigerenzer och Goldstein, 1996, s.650, 653; Kahneman, 2003, s.697–699, 716; Alvesson, 2018, s.65ff). Dessa strategier har sitt fokus mot individen och förklarar mänsklig beslutsfattning, men torde skapa effekter på organisatorisk nivå vid exempelvis försvarsbeslutsprocesser som innefattar mänskliga aktörer. Simon skiljer på begreppen *comprehensive rationality* och *bounded rationality*. Den första kan förstås som den objektiva rationaliteten och den senare där rationaliteten bör beaktas utifrån; beslutsfattarens mål, kontexten och den kognitiva möjligheten att skapa rationella beslut (1997, s.291ff), vilket även Allison's modeller diskuterar.

2.1.3 Satisfieringsteori

Relationen mellan avgränsad rationalitet och beslutsfattning kan även betraktas genom teorier kring beslutsfattning som anses *tillräckligt bra*, eller *satisfieringsbeslutsteori*.

Beslutsfattningen kan även förstås utifrån *idealiserad beslutsfattningsteori*. Denna beskrivs som en komplett konsekvensanalys av tänkbara handlingsalternativ som Janis och Mann diskuterade tidigt, som tidigare nämnts, utsätts för kognitiva begränsningar i beslutssituationen (Simmel, 1979; Thunholm, 2017, s.6–7). Semmels forskning ledde fram till förståelsen för avgränsad rationalitet och således hur ideala beslut kan fattas. Detta kan sammanfattas med att strategisk beslutsfattning begränsas av de kognitiva möjligheterna att optimera ett beslut utifrån en instrumentell - objektiv rationalitet, vilket istället skapar beslut som är så kallade *tillräckligt bra* (Simon, 1997, s.290-292,295).

Beslut grundar sig också med hänsyn till möjligheten och mängden information för att värdera en given situation och ha möjligheten att fatta rationella beslut. Dagens informationsmiljö kan skapa motsatt effekt (Bawden och Robinson, 2009), vilket kan påverka beslutsfattning i form av bland annat heuristik och biaseffekter som nämnts ovan.

En förståelse för att detta kan inverka på både individ och organisatorisk nivå kan sammanfattas med Lipshits m. fl. beskrivning av hantering av osäkerheter. De beskriver att nästintill all naturalistisk beslutsfattning förstås ur satisfieringsteorier utgående från perspektiven av avgränsad rationalitet (Lipshitz och Strauss, 1997; Klein, 2008; Kahneman, 2012), vilket kan anses rimligt utifrån beslutsprocesser och kontexten FB20 verkar i.

2.1.4 Beslutsfattning och osäkerhetshantering

En normativ beslutsfattningsteori har mer objektiva och sannolikhetsberäknande ansatser vilket således utesluter risk och osäkerhetsaspekten i prospektteorin som Kahneman och Tversky tidiga forskning beskrev (1979, s.274ff; Hastie och Dawes, 2010, s.209ff). Kahneman beskriver vidare beslutsfattningsprocessen där System 1 – det igenkännande, intuitiva och heuristiska och System 2 – det analytiska och normativa, påverkar beslutsfattningen beroende på vilken situation och förutsättningar som råder (2012). Förhållningssätten kan man även se i Kleins forskning rörande naturalistiskt beslutsfattande med modellen Recognition-primed decision, där analytiskt och intuitivt beslutsfattande tillämpas simultant (Klein, 2008, 1993, s.7). Lipshitz och Strauss forskning visar att en strävan mot beslutssatisfiering och upplevd objektiva rationella skäl kan uppnås genom att tillämpa organisatoriska rutiner eller konsensusförfarande, likt Kahnemans diskussion (2021). Deras modell R.A.W.F.S², åskådliggör hur beslutsfattning i verklighetsnära förhållanden kan hantera risk och osäkerheter. Detta påvisar att kognitiva

---

² *Reduction, Assumptionsbased reasoning, Weighing pros and cons, Forestalling, Suppression* (Lipshits och Raanan, 1997). Modellen beskriver ett besluts förlopp och hur hantering av osäkerhet vid beslutsfattning kan ske.

begränsningar kan påverka organisatoriska beslut där relationen mellan rationalitetsbegreppet, osäkerhet och beslutsfattning noteras (Lipshitz och Strauss, 1997, s.159–160).

Vid försvarsbeslutsprocesser utgör tidspress som Klein och Kahneman diskuterar inte huvudproblemet. Problemställningens karaktär och omfång, avsaknad av tydlig återkoppling av fattade beslut och hotens oförutsägbarhet skapar beslutsfattning som genererar osäkerheter och risk (se figur 1). Bias³ och heuristik samt dess kognitiva påverkan medför konsekvenser som är viktig att notera även i analys av försvarsbeslut, där en mer objektiv analytisk och normativ beslutsfattning borde råda (Kahneman, 2012). Detta torde rimligtvis få effekter i beslutsprocessen på både individ- och organisatorisk nivå då strategisk beslutsfattning ofta sker i en påverkande kontext med mänsklig interaktion (Gigerenzer och Gaissmaier, 2011; Kahneman, 2012, s.25ff; Gigerenzer, 2020, s.1374).

2.1.5 Sammanfattning

Det finns ett värde att diskutera både den objektiva och subjektiva – avgränsade rationaliteten för att förstå småstaten Sverige strategisk beslutsfattning. Försvarsbeslut påverkas av mänsklig interaktion, förhandlingar och inflytande av politiska värderingar (tabell 1). Här kan den strategiska omgivningen påverkar rationaliteten i beslutsfattning (Allison och Zelikow, 1999, s.20). Vidare kan en avgränsad rationalitet även ses som en förutsättning för naturalistisk beslutsfattning (Klein, 2008, s.456ff). Satisfieringsteori och avgränsad rationalitet kan ge förståelse för FB20 utformning, då förutsättningarna för objektivt rationella beslut saknas (Simon, 1997, s.297–298).

Forskningsöversikten visar att heuristik och bias påverkar mänskliga beslut. Långsiktigheten i FB20 ökar graden av osäkerhet vilket påkallar behov av olika förenklingsstrategier, detta skapar organisatoriska beslutsmässiga konsekvenser. I organisatoriska beslutsprocesser blir de kognitiva begränsningarna inte lika framträdande då beslutsregler och organisatoriska rutiner omhändertar i viss mån problematiken (Wallenius, 2014, s.49ff; Kahneman, 2021, s.244ff; Brunsson och Brunsson, 2014, s.47–50). Försvarsbeslutsprocesser pågår som sagt under lång tid med beredningar, debatter och analyser. Mänsklig interaktion, såväl naturalistiskt som till del normativ beslutsfattning och politiska förhandlingar bidrar till resultatet mer än matematiska sannolikhetsberäkningar. Därav exkluderar undersökningen renodlade spel och beslutsfattningsteorierna baserade på så kallad objektiv rationalitet (Frahm, 2019, s.VII).

---

³ Kan definieras som förskjutningseffekter, grupptänkande och konsensusbehov till förmån för ett objektivt analytiskt förhållningssätt vid beslutsfattning (Kahneman, 2021, s.182; Jones och Roelofsma, 2000, s.1148)

2.2 Strategisk kultur och kontext

Litteraturen menar att det finns ett förhållande mellan nationella kulturella förutsättningar och hur militära strategiska beslut kan fattas och formar statens strategiska beteende, dock så har skiljelinjen mellan hur kulturen anses vara en integrerad del eller betraktas som fristående element varit orsak till diskussioner (Doeser, 2017, s.743, 2018, s.456). Diskussionen kring strategisk kultur har förts *hur* eller *om* man kan skilja kultur från strategiska beslut och i så fall hur dessa påverkar varandra. Militärteoretikerna Alistar Johnston och Colin Gray argumenterar för olika förståelse kring fenomenet. Johnston argumenterar för att kultur och strategi bör separeras och analyseras därefter. Gray å sin sida anser att kulturen i samhället påverkar utformandet av strategisk beslutsfattning och indirekt genomförandet av strategi då kulturens påverkan svårligen kan elimineras (Gray, 1999; Johnston, 1995; Johnston, Alistar, 1999; Gray, 2011). Gray och Johnstons tidiga diskussion gör att deras en diskussion kring deras teoretiska bidrag fortfarande har relevans. Undersökningen kan dock konstatera att deras slutsatser färgar även samtida forskning inom det krigsvetenskapliga hägnet (bl. a. Edström m.fl., 2019; Westberg, 2021).

Den svenska liberala kulturen påverkar sannolikt den nationella strategiska beslutsfattningen likt Grays resonemang. Vidare kan den strategiska kulturen anses ha sitt ursprung ur samhället och dess syn på hur det militära maktmedlet kan styras och användas, den så kallad civil-militära relationen. Denna relation tar sitt ursprung ur Huntingtons och Janowitz teorier kring objektiv eller subjektiv kontroll av det militära maktmedlet som bland annat Hedlund diskuterar (2013, s.137–138). Hedlunds slutsatser påvisar att det finns en växelverkan i hur civil-militära relationer tillsammans med samhällets förändringar och upplevda hot påverkar hur den strategiska kulturen utformas, vilket åskådliggör *handlingsutrymmet* för FB20 (2013, s.150; Edström och Gyllensporre, 2014, s.166ff; Westberg, 2021, s.58ff). Det svenska förhållningssättet berör bägge av de två teoretiska ståndpunkterna som Huntington och Janowitz representerade i mitten av 1900-talet. Dock anses alltjämt forskningen fortfarande relevant kring studiet av civil-militära relationer ur ett organisatoriskt perspektiv (bl. a. Feaver, 1996; Holmberg och Alvinus, 2019). Här kan civil-militära relationer betraktas som en delkomponent för att förstå FB20 rationalitet. Ångström och Honig beskriver skillnaderna i hur strategisk kultur kan bidra till hur militära styrkebidrag rationellt kan förstås, både objektivt och subjektivt, utgående från nationell självbild och exempelvis statens samarbets- och alliansbehov (Ångström och Honig, 2012; Edström och Westberg, Gyllensporre, 2020). Heikka

och Neuman betraktar den strategiska kulturen som en samverkande variabel mellan strategi och nationell kultur som skapar förutsättningar för hur beslut kring det militära maktmedlet kan utformas i en specifik omgivning, likt Johnstons resonemang(2005, s.18–20). Resonemangen ovan ger en förståelse att strategiska beslut påverkas av den kontext det verkar i och även definierar beslutets handlingsutrymme.

Westberg tar delvis sin utgångspunkt ur de objektiva förutsättningarna likväl de subjektiva delarna för att definiera den strategiska omgivningen. Westberg kan förstås dels ur Gray, dels Johnstons teorier där strategisk kultur betraktas som elementet som förklarar strategisk beslutsfattning utifrån kontextens påverkan(Johnston, 1995, s.63). Westbergs beskrivning utgår bland annat från geografiska förutsättningar, statens strategiska utsatthet och upplevd relevans av egna territoriet. Dessa kan ses som objektiva förutsättningar, men måste tolkas och förstås i en kontext. Westberg anser vidare att strategisk kultur likt Grey och Ångström bygger på förståelse hur samhällets kultur påverkar statens strategiska beslutsfattning i form av exempelvis försvarsbeslut(Westberg, 2021; Gray, 1999; Ångström, 2015). Howlett och Glens studie beskriver likt Westberg m fl. hur de nordiska ländernas strategiska kultur kan förstås med vissa gemensamma nämnare som utgår från en tolkande subjektivitet; exempelvis historiska erfarenheter, geografiska förutsättningar, strategisk utsattheten, den nationella identitet och politiska strukturella förutsättningar. Dessa utgör delar av kontexten som påverkar det studerade fenomenet(2005, s.121–123; Edström och Gyllensporre, 2014, s.192–193; Westberg, 2021, s.50ff).

Doeser diskuterar möjligheten till strategisk beslutsfattning som avviker från den nationella etablerade strategiska kulturen, likt Kiers resonemang kring samhällets inflytande i hur beslut kan formas(1995; 2018, 2017). Doeser hävdar att sannolikheten ökar om det finns en allmän uppfattning och vilja till förändring, samt renodlade partipolitiska överlevnadsskäl(2017, s.755ff). Både Kier och Doesers teoretiska resonemang understryker den påverkan som den upplevda strategiska kulturen har för vilka beslut som kan fattas och hur rationalitetsbegreppet därmed kan tolkas och förstås utifrån kontextens påverkan ur primärt politiska perspektiv. Beslut och förändring av FM förmågor kan även betraktas utifrån Alvinus diskussion rörande FM förändringsbenägenhet vars organisatoriska tröghet kanske avgränsar handlingsalternativ, baserat på tidigare organisatoriska erfarenheter(2019, s.134ff).

2.2.1 Sammanfattning

Strategisk kontext och samhällelig kultur påverkar möjligheterna att fatta beslut och hur man uppfattar dess rationalitet. Detta gör att strategisk beslutsfattning skapar en civil-militär relation där kulturen och kontexten ger ramar, utifrån statens grundläggande ideologiska inriktning (Jackson, 2018, s.293–294). Strategisk kultur och kontext anses relativt svårföränderlig och en långsam process (Gray, 1999; Westberg, 2021), vilket även bidrar till att forma beslutets möjliga handlingsutrymme.

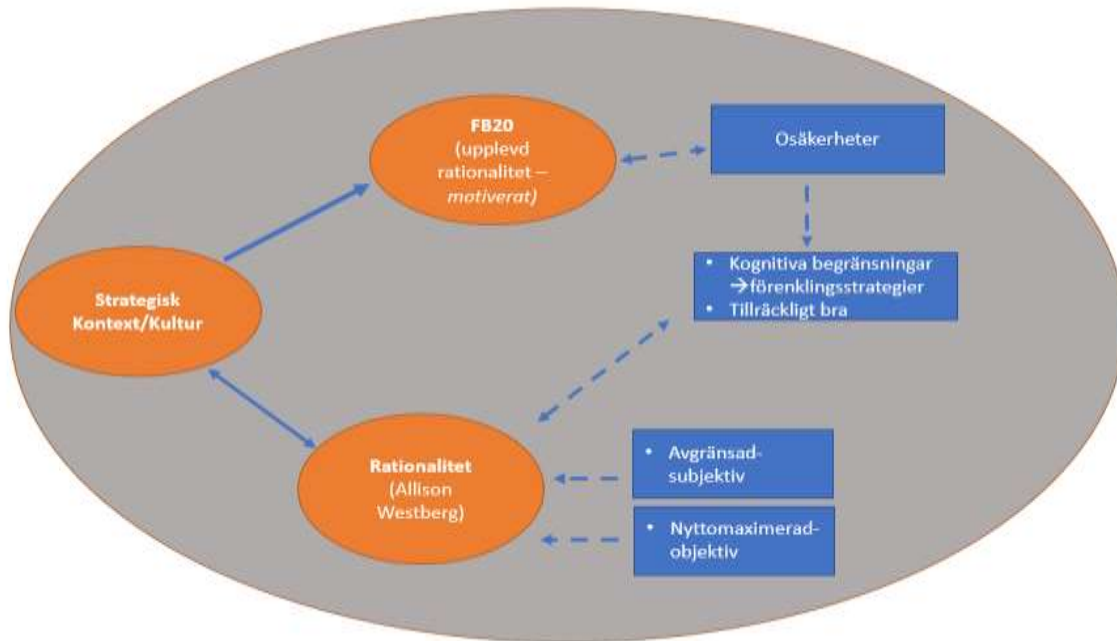
Westberg beskriver att kulturen kanaliserar kontextens inflytande, vilket är en lämplig beskrivning på relationen mellan strategisk kontext och strategisk kultur. Denna strategiska omgivning kan få effekter på statens strategiska beslutsfattning (Westberg, 2021, s.76). Detta skapar till del nya förutsättningar att betrakta rationalitetsbegreppet, som då måste förstås från den svenska strategiska omgivningens möjligheter och begränsningar i FB20 utfallsrum.

2.3 Hur begreppen interagerar

Sammanfattningsvis påvisar forskningsöversikten den relation som finns kring rationalitet, beslutsfattning och osäkerhet. Vidare kan beslutsfattning ses, utifrån givna förutsättningar, en strävan mot rationalitet och därmed nyttomaximerande. Den objektiva rationaliteten bygger på konsekvensanalys innan beslutsfattningen där *förväntad nytta* kan ge förståelse för hur beslutet utformas optimalt. Informationsbrist och begränsad möjlighet till konsekvensanalys ger beslutsmässiga osäkerheter, där avgränsad rationalitet kan uppstå. Här kan teorier kring bounded rationality ge en ökad förståelse för begreppet. FB20 torde således kunna förstås med båda begreppen (se figur 1), då möjligheten till långsiktiga konsekvensanalyser svårligen kan göras utifrån renodlade objektiva rationella överväganden. Vidare påverkas beslutsfattning av individens kognitiva begränsningar i viss mån, trots FB20 formella karaktär och konsensussträvan som statens strategiska beslut ofta präglas av. Detta kan hos individen göra att beslutet präglas av bias eller påkalla *förenklingsstrategier* för att kunna fattas, vilket indirekt kan skapa organisatoriska effekter. Strategiska beslut omges av olika förutsättningar, bland annat kultur, kontext och exempelvis formella beslutsregler. Denna *omgivning* beskriver och möjliggör handlingsalternativ och beslut som därmed anses rationella.

Bilden nedan beskriver hur FB20 interagerar och påverkas av beslutsfattningens osäkerhet. Detta skapar förenklingsbehov vars interaktion mot rationalitetsbegreppet skapar olika förståelse för begreppet. Den strategiska kontexten samverkar med hur rationalitet kan förstås likväl hur det påverkar fattandet och utformandet av FB20.

Figur 3 Författarens sammanfattning av begreppens interaktion

2.4 Undersökningens forskningsbidrag

Forskningsöversikten visar att begreppen interagerar och påverkar varandra vilket illustreras i figur 3. Genom kombinationen av Allison och Westbergs teorier skapas det teoretiska ramverket för att skapa förståelse för FB20 och dess rationalitet, i en påverkande strategisk kontext. Det inomvetenskapliga bidraget fokuserar på att förbättra möjligheten att använda Allison och Westbergs teorier för att öka den teoretiska förståelsen för rationalitet vid strategisk beslutsfattning på organisatorisk nivå.

Westbergs teorier kan ge förståelse för det rationella handlingsutrymmet som FB20 formats i vilket motiverar beslutets utformning. Förståelsen för att den strategiska kontexten kan begränsa och även möjliggöra olika former av strategisk beslutsfattning, utgår från statens egenskaper och realpolitiska beslutsmässiga förutsättningar (Westberg, 2021, s.47ff; Doerer, 2017). Genom att komplettera Allison's modeller med hur den strategiska kontexten påverkar FB20 utifrån inre påverkansfaktorer, kan en fördjupad förståelse av rationalitetsbegreppet uppnås (Westberg, 2021, s.76ff). Denna teoretiska triangulering stärker även undersökningens validitet samt breddar den teoretiska förståelsen kring begreppet, likt Gigerenzer och David diskussion (2016, s.33; 2020, s.1378–1379). Undersökningens utomvetenskapliga bidrag utgörs av den breddade teoretiska förståelsen rörande rationalitet. Kunskapen kan bidra med att betrakta förhållanden som formar småstaters möjlighet till strategiska beslut som i sig kan utgöra ett besluts rationalitets-indikatorer.

3 Teori

Undersökningen använder Allison och Zelikows teori för analys av FB20 samt Westbergs teorier kring interna påverkansfaktorer rörande småstatens strategisk beslutsfattning(1999; 2021, 2016). Nedan beskrivs det teoretiska ramverket som utgör basen i undersökningens teorikonsumerande ansats som avslutas med att beskriva operationaliseringen.

3.1 Undersökningens teorier

Allison och Zelikows reviderade analysmodeller (1999) utgår från delvis den kritik som ursprunget (1969) skapade där en uppenbar förenkling förekom av staters relationer och agerande, vilket kunde medföra svårigheter att generalisera resultat utifrån *rationella aktören* (I)(Houghton, 2007, s.152–153). Kritiken omhändertas i den reviderade utgåvan med att öka det empiriska underlaget genom ett urval av förklarande fall, vilket generellt påverkar förståelsen av modellernas tillämplighet och vilka fenomen som vill belysas(Flyvbjerg, 2006, s.231ff; Yin, 2018, s.43). Genom reflektiv medvetenhet vid operationaliseringen anpassas de konceptuella modellerna för att möta forskningsfrågeställningen, vilket bidrar till att bibehålla ett teoretiskt fokus(Yin, 2018, s.9; Ödman, 2017, s.65ff). Trots den kritik som förekommer anses modellerna i den reviderade utgåvan ge förståelse för rationalitet vilket även mer samtida akademisk litteratur diskuterar(bl. a. Yin, 2018, s.7), i synnerhet om man använder modellerna gemensamt(Allison och Zelikow, 1999, s.4-5,392; Agrell, 1985, s.27). Allison's modeller kan således användas för att förstå rationalitet som fenomen(Agrell, 1985, s.26ff), men saknar till del den strategiska kontextens påverkan mot beslutets utformning (se figur 3).

Jacob Westbergs bok *Svenska Säkerhetsstrategier* (2021) belyser utifrån bland annat Colin Grays perspektiv den strategiska kulturen inverkan på utformande av nationella säkerhetsstrategier(Gray, 1999, 2011). Westbergs m.fl. beskrivning av kontextens inverkan ger en teoretisk grund för hur denna kan karaktäriseras och dess inflytande i relation till småstatens strategiska beslutsfattning(Edström m.fl., 2020, s.194ff; Westberg, 2021). Mitchell och Massoud studie av den amerikanska planeringen inför operationen i Irak 2003, betonar betydelsen av ledarskapet och graden av beslutscentralisering och den påverkan detta får på effektiv strategisk beslutsfattning(Mitchell och Massoud, 2009, s.266ff). Deras slutsatser kan även jämföras med Westbergs och Doesers inrikespolitiska påverkan för handlingsutrymmet för exempelvis försvarsbeslutets utformning(Doeser, 2017; Edström m.fl., 2020, s.202ff; Westberg, 2021, s.73ff). Begreppsrelationen mellan beslutsfattning och den strategiska

omgivningens påverkan skapar förutsättningar att beakta dels Allison såväl som Westbergs tankar vid analys av FB20 och dess rationalitet.

3.2 Operationalisering

Att sätta en teoretisk ram kring ett empiriskt material i en specifik kontext som denna undersökning representerar kan skapa förutsättningar att generera kunskap. Operationaliseringens frågeställningar är viktiga verktyg för att kunna genomföra själva analysarbetet och bibehålla ett teoretiskt fokus (Widen, 2019, s.199). Trots kritiken mot Allisons generiska modeller så kan operationaliseringen bidra till att förstå FB20 och rationalitet ur olika perspektiv. Westbergs interna påverkansfaktorer utgår från hans *tolkning* av tidigare forskning kring ämnet vilket skapar en viss metodologisk risk. Westbergs källors oberoende stärker dock trovärdigheten och hans argument kan därmed anses objektivt underbyggda (Westberg, 2021, s.9ff; Esaiasson, 2017, s.283–284; Bryman, 2011, s.354–355). Genom att ställa teorier bredvid varandra kan forskaren tolka resultaten och omhänderta riskerna med teoretiska sekundärtolkningar genom den teoretiska integrationens synergieffekter, som även Gigerenzer resonerar (2020, s.1378–1379). Att fokusera på de interna påverkansfaktorerna motiveras utifrån forskningsfrågan som strävar att förstå inomstatlig strategisk beslutsfattning genom fallet FB20. Dock har den internationella kontextens betydelse och belyses genom Westbergs perspektiv på statens säkerhetspolitisk identitet i relation till dess säkerhetspolitiska målsättningar, som även Doeser diskuterar (2017, s.741–742). Nedan sammanfattas Allisons tre konceptuella modeller med en operationalisering av dess generiska frågeställningar och värderar förekommande kritik. Operationaliseringen och kritiken av Westbergs inre påverkansfaktorer avslutar kapitlet.

3.2.1 Allisons rationalitetsmodeller

Allison och Zelikows konceptuella analysmodeller för strategisk beslutsfattning kan betraktas som en samling förenklingar, tolkningar eller antaganden om verkligheten (Ödman, 2017, s.64ff). Modellerna ger en teoretisk förståelse för rationaliteten i FB ur tre perspektiv. Allisons frågeställningar är *generiska* och återfinns i sin helhet i *Essence of decision* för läsaren att ta del av (Allison och Zelikow, 1999, s.389ff). Frågeställningarnas generiska formuleringar krävde en begränsad omarbetning för att anpassas mot ställd forskningsfråga, där vissa frågeställningar inarbetades i gemensamma operationaliseringar vilket förtydligas nedan.

3.2.1.1 *Modell I: Den rationelle aktören*

Modellen beskriver ett antal grundantaganden hur stater kan förvänta sig ett beteende eller beslutsfattning för hantering av ett strategiskt problem eller hot. Exempelvis så beskrivs statens eller organisationens agerande som avsiktligt, vilket Allison hävdar förutsätter en gemensam identitet och värderingar i vad staten företräder och vill uppnå. Allison hävdar vidare att den rationelle aktören bygger agerandet på logik och där val av handlingsalternativ utgår från en saklig konsekvensanalys, vilket kräver omfattande informationsinhämtning och kognitiva förmågor hos beslutsfattaren och organisationen. Förenklat kan detta beskrivas som beslutet som ska fattas grundas på ett antal målsättningar. Dessa beskriver hur staten uppfattar givna handlingsalternativ, där objektiva konsekvensanalyser definierar varje handlingsalternativ. Utifrån detta görs ett val av alternativ – så kallat nyttomaximerande beslut. Det genomgående syftet kan beskrivas som ett konsekvenslogiskt, värdemaximerande val baserat på specifika förutsättningar och begränsningar (Allison och Zelikow, 1999, s.16-19,25,391; Brunsson och Brunsson, 2014, s.16ff).

Modellen hjälper oss att förstå och även förklara organisationer och staters nyttomaximerande beslutsfattning men kan även användas på andra analysnivåer (1999, s.15–19), där modellen kan förutsäga eller ge förståelse för ett organisatoriskt beteende. Nedan beskrivs undersökningens operationalisering av modellen;

- *Hur har de sakliga/objektiva hoten definierats i FB20?*
- *Hur uttrycks de säkerhetspolitiska målen?*
- *På vilka sätt uttrycks de framträdande handlingsalternativen att hantera hotet?*
- *Hur har den säkerhetspolitiska beskrivningen och önskad utveckling av det militära maktmedlet, bidragit till val av handlingsalternativ?*
- *På vilka sätt kan FB20 förstås som nyttomaximerande?*

Ursprunget till modellen (1969) kritiseras av spel-, beslutsfattningsteoretiker samt även det psykologiska forskningsfältet, då den förenklar samt bortser från grundläggande kognitiva antaganden vid beslutsfattning, vilket är inarbetat i utgåvan som undersökningen använder (Allison och Zelikow, 1999, s.VIII). Vidare kan enkelheten i modell I kritiseras då denna beskriver målsättningar som ett singulärt fenomen, vilket ofta inte är fallet vid försvarsbeslutsprocesser, liksom Houghtons diskussion (2007). Förenklingar kan bidra till en begränsad generaliserbarhet av resultaten. Undersökningens förförståelse att strategisk

beslutsfattning är mångfacetterad vilket skapar multipla målsättningar, kan motarbeta denna kritik. Hammond beskriver att beslutsfattning som anses objektivt rationella ur Allison's perspektiv är nästintill en omöjlighet då strategiska beslut verkar i en mänsklig kontext och påverkas av kognitiva begränsningar(1992, s.303), som även bland annat Kahneman och Gigerenzer diskuterar(2011; 2003). Strategisk beslutsfattning föregås ofta av politiska konsensusbeslut i beredningsarbeten. Beslutsregler och formell civil-militära relation stat-FM gör att beslutsfattningen blir mindre exponerad för individuella kognitiva beslutsbegränsningar beskrivet ovan.

3.2.1.2 Modell II: Organisatoriska rationalitet

Skillnaden från modell I är grundantagandet att staten inte kan betraktas under en gemensam identitet utan beslutsfattningen vilar på en komplex organisation med underliggande agenter som agerar självständigt.⁴ Därav uppstår situationen där beslut och dess rationalitet kan förstås ur de procedurer, rutiner och organisationskulturer som kan påverka beslut och beslutsfattare. Detta hävdar Allison ger förståelse att organisatoriska beteenden bidrar till besluts utformning(1999, s.144). Vidare anses denna medvetna eller omedvetna organisatoriska inverkan skapa beslut och ageranden som byggs på rådande byråkratiska förutsättningar, istället för de objektiva och sakliga argumenten som förs i modell I(1999, s.143–144; Bendor och Hammond, 1992, s.310). Organisatoriska rutiner bör vara i samklang för att ett beslut - agerande ska upplevas organisatoriskt rationellt. Detta kan ses som en organisatorisk självbekräftelse där interna processer blir ett självändamål, vilket i sig kan skapa en upplevd beslutsmissig irrationalitet om beslutet går emot de organisatoriska värderingarna. Förståelsen kring detta fenomen är viktigt för att kunna använda modell II som analysinstrument(1999, s.142-143,156,158-160). Modellens värde hävdar Allison, finns i hur man kan förstå agerande och beslutsfattning utifrån det organisatoriska perspektivet. Rutinbeskrivningar, arbetsfördelning, organisatorisk erfarenhet och uppfattningar om de organisatoriska målsättningarna, är exempel på faktorer som påverkar perspektiven på beslutsfattningens rationalitet(1999, s.142-149,165-175). Genom att betrakta organisatoriska möjligheter och begränsningar samt hur myndighetssamverkan uttrycks i FB20 process kan modellen användas som analysverktyg och ge förståelse för roller och relationer mellan stat och myndighet. Modell II formulerar

---

⁴ Författarens anm. Jämför med myndigheters roll och funktion i den statliga förvaltningen

ursprungligen fyra stycken generiska organisatoriska frågor. Undersökningen väljer dock att operationalisera dessa till tre frågeställningar utifrån forskningsfrågans utformning.

- *Vilka delorganisationer ingick och påverkade beslutsprocessen – kan man identifiera organisationer som haft större eller mindre inflytande och hur det yttrade sig?*
- *På vilket sätt kunde inblandade organisationer möjliggöra eller hindra en objektiv situationsmedvetenhet för att skapa handlingsalternativ – kan organisatoriska skillnader skönjas?*
- *Hur påverkade samverkan och organisatoriska rutiner hur FB20 kunde implementeras?*

Viss kritik mot modellen förekommer, dels i form av svårigheter att kunna beskriva utmaningen av modellens *förklarande* ansats vid strategisk beslutsfattning, vilket inte är syftet med denna undersökning. Dock skapar modellen en förståelse för organisatoriska rutiners inverkan på beslutfattningsprocesser. Vidare utmanas modellen av att finna empiri som även återger de organisatoriska och byråkraters (handläggares) antaganden inför beslutsfattning, som begränsats av tillgänglighetsskäl i denna undersökning. Här kan man notera den påverkan som handläggarens informella samverkan på beslutsfattningen, svårigen kan analyseras enbart med stöd av textanalyser (Jones, 2010, s.14–15).

Detta genererar en förståelse kring värdet av hur individen samt organisationen uppfattar och delar målsättningar och värderingar, samt att diskrepanser kan påverka perspektiven på organisatorisk rationalitet (Bendor och Hammond, 1992, s.309–310). Detta omhändertas i viss mån i Allison's tredje modell, det byråkratiska-politiska perspektivet.

3.2.1.3 Modell III: Den byråkratisk-politiska modellen

Allison beskriver den byråkratiska-politiska modellen hur beslut och agerande baseras på spelarens inflytande och roll i organisationen. Vidare menar Allison att det finns en interaktion mellan den organisatoriska gemensamma uppfattningen och värderingen och spelarens val baserade på egna övertygelser och värderingar. Spelarna, som kan vara både organisationer och individer och dess olika agendor kan skapa spänningar kring begreppet rationalitet som beskrivs ovan, eller med andra ord för vem kan beslutet anses rationellt och nytto-maximerande (1999, s.255-57,306). FB20 är ett riksdagsbeslut men föregås av omfattande förhandlingar, samverkan och interagerande mellan aktörerna vilket accentuerar värdet av att använda modellen som

analysinstrument(Allison och Zelikow, 1999, s.258). FB20 kan således påverkas av byråkratiska förutsättningar såsom organisationens roll och inflytande av handläggare och rådgivare, vilket även Mitchell och Massoud diskuterar(2009, s.273).

Då modell III innefattar den mänskliga interaktionen mellan beslutsfattare så beskriver Allison att exempelvis grupprocesser, beslutsrutiner, beslutsregler och kognitiva begränsningar också inverkar på beslutets utformning och organisationers perspektiv på rationellt agerande(1999, s.265ff). Allison hävdar att fenomenet kan bidra med en förståelse för aktörernas avvikande från den så kallade organisatoriska rationaliteten vid beslutsfattning som åskådliggörs genom modell II(1999, s.255ff,391). Modell III kommer att användas för att förstå de olika organisationernas inflytande i utformningen av FB20. Allison's fyra generiska frågor operationaliseras till tre. Allison's avslutande frågeställningar kring inflytande och aktörsprocesser inarbetas till en gemensam avslutande frågeställning som bättre möter forskningsfrågans behov;

- *Vilka organisationer och aktörer var aktuella, d v s vilkas åsikter och värderingar kom till tals för att forma valen inför utformningen av FB20?*
- *Bidrog omvärldsanalyser till spelarens uppfattning hur FB20 utformades?*
- *Hur kan man förstå spelarnas olika inflytande i formandet av beslutet och hur yttrar det sig i FB20 – hur kan FM roll förstås som expertmyndighet i beslutsfattningen?*

Viss kritik förekommer mot Allison och Zelikows tredje modell där modellen inte beskriver de samordnings och koordineringsbehov som uppstår i en organisation vid beslutsfattning, oavsett om dessa är individer eller om aktörerna utgörs av organisationer. Då undersökningens fokus utgörs av den organisatoriska nivån och analyserar utfallet av processer via offentlig dokumentation kan denna risk bemötas genom operationaliseringen. Individens organisatoriska påverkan kan till del operationaliseras i frågeställningar som avhandlas under modell II men bör beaktas vid analys av det byråkratiska perspektivet(Bendor och Hammond, 1992, s.302). Vidare har modellen kritiserats för att vara alltför allomfattande vilket skapar svårigheter att skapa urskiljbara analyselement vilket begränsar modellens tillämplighet. Kritiken är relevant och bör bemötas med en genomtänkt operationalisering av modellens frågeställningar(Jones, 2010, s.5-7,12; Bendor och Hammond, 1992, s.318–319).

3.3 Westbergs inre påverkansfaktorer

Förståelsen av hur den strategiska kulturen och dess kontext påverkar handlingsutrymmet för hur besluten fattas kan även bidra med att kunna betrakta rationaliteten i beslutet, där olika inflytelser påverkar i olika grad(Ångström m.fl., 2012, s.683ff). Genom att utgå från Westbergs tanke rörande hur strategisk kontext kan forma förutsättningarna och indirekt ger förståelse för FB20 rationella överväganden. Här gör Westberg en indelning i *interna* och *externa påverkansfaktorer*. De externa kan sammanfattas till att diskutera internationella relationer betydelse för säkerhet och staters maktbalansstrategier vilket har begränsad beröring med forskningsfrågan(Westberg, 2021, s.75ff). En relevant fråga uppstår kring Westbergs *sammanfattande* forskning rörande påverkansfaktorer, är just alltför generellt utformad. Här kan undersökningens operationalisering bidra med att öka djupet av den teoretiska tillämpningen av Westbergs teorier, vilket även stärker den inomvetenskapliga relevansen. Avsikten är att studera strategisk beslutsfattning ur ett inomstatligt perspektiv utgående från statens enskilda egenskaper och förutsättningar, vilket gör användningen av Westbergs interna påverkansfaktorer relevanta analysinstrument för forskningsfrågorna(2021, s.47). Kapitlet fortsätter nedan med att beskriva och operationalisera teorin utgående från Westbergs perspektiv kring säkerhetsstrategins utformning i perspektiv av inre påverkansfaktorer(ibid., s.76)

3.3.1.1 Nationella geografiska förutsättningar

Statens geografiska och andra fysiska förutsättningar är objektiva skäl för hur en försvarsförmåga utformas i relation till den regionala säkerhetspolitiska situationen. Westberg hävdar att statens strategiska utsatthet eller upplevda irrelevans bidrar hur det militära maktmedlet utformas för att stödja statens säkerhetspolitiska målsättningar(2021, s.50). Geografiska förutsättningar kan betraktas ur både ett fysiskt perspektiv likväl som ur ett subjektiv-tolkande förhållningssätt där den *strategiska kontexten* bidrar till hur geografin kan dimensionera militära behov. Detta kan indirekt påverka beslutsfattningen rörande det militära maktmedlet(Jackson, 2018, s.235ff; Gray, 1999, s.53,62). Fenomenet yttrar sig i form av politiska inriktningar, försvarsplanering och utveckling av militära kapaciteter i en given strategiska kontext(Westberg, 2016, s.435). Här kan försvarspolitikerna i Finland respektive Sverige och hur den förts under 2000-talet utgöra ett exempel. Finlands landgräns kopplat till historiska erfarenheter av ryska aggressioner ansågs kräva en stor armé och djup folkförankring för att uppbåda en uthållig försvarsvilja(Howlett och Glenn, 2005, s.122; Kerttunen, 2014, s.104). Sveriges geografiska läge medförde en upplevd distansering och därmed mindre

strategisk utsatthet utifrån samma hot. Ländernas olika konstateranden har påverkat hur länderna utformat sin militära kapacitet (Edström och Gyllensporre, 2014, s.157ff).

3.3.1.2 *Historiska erfarenheter och nationell politisk identitet*

Statens historiska erfarenheter av konflikter och nyttjande av militär makt bidrar till hur man betraktar de behov som det militära maktmedlet ska fylla. Detta formar de strategiskt kulturella förutsättningarna för staten (Graeger och Halyard, 2005, s.47ff; Edström m.fl., 2020). Fenomenet kan vara både vara drivande och även minska ett strategiskt besluts handlingsutrymme då vissa strategiska eller militära val är svåra att genomföra, där den politiska NATO-options diskussionen i Sverige kan utgöra exempel (Riksdagen, 2020). Historiska erfarenheter formar identiteten som ger ramar hur staten kan använda det militära maktmedlet ur både rationella och realpolitiska perspektiv (Westberg, 2021, s.57; Doeser, 2017). Samtidens dynamiska konfliktmiljöer och dess oförutsägbarhet, kan skapa en diskussion rörande värdet av historiska erfarenheter som analysinstrument som undersökningen beaktar vid analysen av FB20 (Westberg, 2016, s.434).

Vidare kan det militära maktmedlet användas för att förstärka eller projicera eller upprätthålla en nationell identitet eller självbild som kan forma förutsättningar för strategisk beslutsfattning (Ångström, 2015, s.255–256; Ångstrom och Honig, 2012).

3.3.1.3 *Statens relativa maktposition och säkerhetspolitiska orientering*

Att beskriva statens relativa makt inom det internationella samfundet utgår från både kvantitativa, kvalitativa och relationella mått, alternativt hur man ser att det militära maktmedlet kan bidra till statens säkerhetspolitiska målsättningar som Westberg beskriver.

Vidare hävdar Westberg att strategisk kultur påverkas av hur och var användandet av militär kapacitet sker, som kan uttryckas som en form av maktbalanseringsstrategi (Edström m.fl., 2020, s.197; Edström och Gyllensporre, 2014). Detta blir en konsekvens av en upplevd strategisk handlingsfrihet utifrån statens relativa maktposition i världssamfundet, som kan kombineras med upplevd nationell självbild och säkerhetspolitisk identitet. Småstater eller tredje-rangens stater är beroende av allianser och samarbeten för att skapa säkerhet, såsom fallet Sverige och FB20 (Edström m.fl., 2020, s.197; Westberg, 2016, s.419)

Genom att betrakta FB20 ur det militära perspektivet bidrar detta till möjligheten att använda definitionen kring staters rang, för att förstå hur den strategiska kulturen formas av den *relativa* upplevelsen av statens maktposition (Westberg, 2021, s.61–64). Westberg hävdar att statens militära förmåga, internationella politiska status och säkerhetspolitisk inriktning bidrar till

strategisk beslutsfattnings handlingsrum. Beslutets handlingsutrymme kan se radikalt olika ut för Lejon kontra Tamhundar som Westberg diskuterar(2021, s.69–73). Vissa av Westbergs inre påverkansfaktorer har skapat en gemensam operationalisering, vilket beskrivs nedan.

3.3.2 Operationalisering av Westbergs teori

Operationaliseringen utgår från en tolkning av den teoretiska grunden som Westberg beskriver som interna påverkansfaktorer som stödjer statens säkerhetsstrategi(2021, s.76). Syftet är, som tidigare sagt, att komplettera Allison's konceptuella modeller ge förståelse för FB20 beslutsmässiga rationella handlingsutrymme. Nedan beskrivs operationaliseringen av respektive tema som inleds med en kort beskrivning av hur delar av Westbergs teorier har inarbetats i gemensamma frågeställningar nedan.

Vissa teman och frågeställningar migreras, exempelvis relativ makt och säkerhetspolitisk orientering. Westbergs avslutande tema, *inrikes intressekamp*(2021, s.73ff) anses betrakta liknande effekter som Allison's organisatoriska och politiskt-byråkratiska modell, vilket därmed analyseras primärt genom Allison's perspektiv(Westberg, 2021, s.47–49).

3.3.2.1 Nationella geografiska förutsättningar:

Här inarbetas begreppen försvarsplanering och försvarsförmågor i den andra delfrågan, genom att undersökningen tolkar att strategisk utsatthet återspeglas i begreppen ovan.

- ***Hur uttrycks de militära prioriteringar och kapacitetsbehoven i FB20?***
- ***Hur uttrycks och hanteras den strategiska utsattheten i FB20?***

3.3.2.2 Historiska erfarenheter och nationell politisk identitet:

Här migreras säkerhets- och samverkansstrategier och synsätt hur det militära maktmedlet kan utnyttjas i delfråga två.

- ***Hur förstås de primära hotbilderna i FB20 genom svenska historiska erfarenheter och hur förstår man den nationella självbildens påverkan på hur FB20 utfallsrum?***
- ***Vilka militära maktmedel skapas och varför, samt hur uttrycks vår säkerhetspolitiska identitet genom FB20?***

3.3.2.3 Statens relativa maktposition och säkerhetspolitiska orientering

Här förstås den nationella säkerhetspolitiska målsättningen som ett uttryck av hur det militära maktmedlet används och samverkar med partners och allierade.

- ***På vilka sätt uttrycks i FB20 statens maktposition och på vilka sätt förstås vår säkerhetspolitiska orientering genom FM uppgifter?***
- ***Hur bidrar partners och samarbeten till vår säkerhetspolitiska identitet och maktposition?***

4 METOD

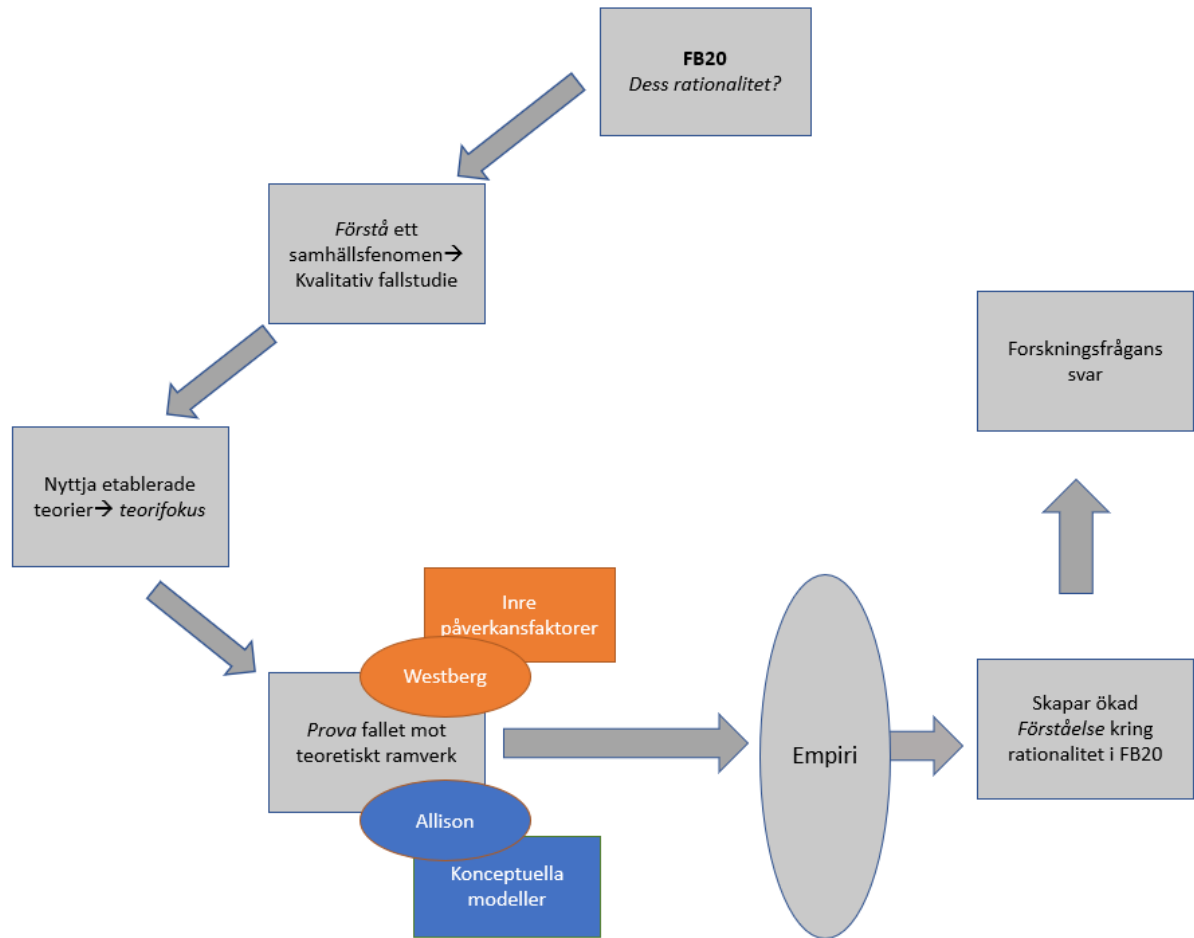
Kapitlet beskriver forskningsdesignen, generella metodologiska överväganden kopplat till frågeställningen, metodval och hur undersökningens analys genomfördes. Avslutningsvis sammanfattas kapitlet i en diskussion kring validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt hur andra metodmässiga tillkortakommanden omhändertogs.

4.1 FORSKNINGSDESIGN

Forskningsdesignen medgav struktur och förankring av de metodologiska valen som den teorikonsumerande ansatsen skapade i relation till ställd forskningsfråga (Esaiasson, 2017, s.87–89; Rienecker och Jörgenssen, 2018, s.22,26; Ödman, 2017, s.32). Genom att konsumera teorier i fallstudien och använda generiska teoretiska modeller kunde operationaliseringen stärka validiteten i viss mån (Esaiasson, 2017, s.40ff; Yin, 2018, s.42ff).

Förförståelsen att strategisk beslutsfattning påverkas av kontexten (figur 1) skapade ett behov av en översiktlig läsning av det empiriska underlaget, för att senare kunna tolka innebörder av empirin (Agrell, 1985, s.77). Detta skapade förutsättningar för den kvalitativa analysens möjlighet att besvara forskningsfrågan. Det finns en kritik mot hermeneutik och kvalitativa studier generellt med svårigheten att ge orsaksförklaringar. Undersökningen strävade mot förståelse av rationalitet och avsåg inte identifiera kausala förhållanden, därav kan den tolkande ansatsen anses relevant kopplat mot syfte och frågeställning (Ödman, 2017, s.71; Flyvbjerg, 2006, s.241; Gilje, 2020, s.137ff).

Som nämnt tidigare kan Allison's modeller belysa rationalitet. Westbergs teorier kan genom att förstå kontextens inverkan tydliggöra förståelsen rörande det rationella handlingsutrymmet som FB20 verkar i. Därav finns värdet att kombinera dessa för att bredda den teoretiska förståelsen av begreppet och modellernas tillämpning i en kontext (Lind, 2019, s.115–116; David, 2016, s.84; Yin, 2018, s.37). Forskningsdesignen sammanfattas i figur 4 som systematiserat och väglett undersökningen (Yin, 2018, s.26).

Figur 4 Forskningsdesign

4.2 Metodologiska överväganden

Baserat på forskningsfrågan var avsikten att förstå FB20 ur perspektiven av rationalitet, vilket motiverade valet av en kvalitativ fallstudie som även Yin diskuterar(2018, s.9ff). FB20 kan beskrivas som ett närhistoriskt fall av strategisk beslutsfattning. Fallet kan även anses ha en samtida relevans och i viss mån unikt likt Yins diskussion(2018, s.49), dels ur ett tillväxtperspektiv, dels den påverkan som uppstår på kommande försvarsbeslut. Fallet genererade förutsättningar att objektivt studera fenomenet i sin naturalistiska form genom offentliga källor(David, 2016, s.156; Yin, 2018, s.9ff). Fallstudiemetoden medgav möjligheten att erhålla en djupare förståelse av FB20 och hur detta påverkades i en samtida kontext. Detta skapade i sin tur en breddad teoretisk förståelse kring valda teorier(David, 2016, s.149,154; Yin, 2018, s.49–50). Fallstudiemetoden begränsade förklaringskraft och generaliserbarhet ansågs ändå lämplig då syftet utgjordes av förståelsekaraktär, som även Flyvbjerg diskuterar(Flyvbjerg, 2006, s.228).

Genom Allison och Westbergs teoretiska perspektiv betraktades och analyserades det empiriska materialet genom kvalitativ textanalys. Här uppstod en förståelse för hur rationalitet i FB20 kan betraktas genom dess handlingsutrymme i den strategiska kontexten(David, 2016, s.28ff).

Utifrån strukturen som operationaliseringen skapade gjordes en översiktlig läsning och strukturering av empirin för att skapa förutsättningar för analysen av det empiriska underlaget(Esaiasson, 2017, s.210ff). Den öppna innehållsanalysen av empirin fokuserades mot *Politikens inriktning, säkerhetspolitik och försvarspolitiska utgångspunkter och mål*(Regeringen, 2020). Detta kan jämföras med Agrells perspektiv av kvalitativa analyser av officiella dokument(1985, s.77; Esaiasson, 2017, s.217). Här togs även stöd av delar i Kvaless generiska kvalitativa analysmodell med empirisk *koncentrering, kategorisering och tolkning* vilket utgick från operationaliseringens frågeställningar(Fejes m.fl., 2019, s.37ff). Detta gjorde att en mogen texttolkning utifrån det operationaliserade teoretiska ramverket möjliggjordes, vilket bidrog till objektiviteten vid analysen(Bryman, 2011, s.528ff; Westlund, 2019, s.77ff, 80–84). Då empirin betraktades genom den tredje analysnivån och fokuserade på en problematiserande nivå och ökade djupet av förståelsen som fallstudien medgav, som även Widen diskuterar(2019, s.80ff,195ff,201-202). Detta skapade förståelsen och möjligheten att tolka rationaliteten i FB20 baserat på operationaliseringen och tolkningsförutsättningar för att förstå den påverkan som strategiska kontexten utgör(David, 2016, s.32–33; Lind, 2019, s.147). Operationaliseringen bidrog till att systematisera analysen genom frågeställningarna, likväl stärktes undersökningens intern- och begreppsvaliditetens(Esaiasson, 2017, s.22, 54–56; David, 2016; Bryman, 2011, s.347–348; Lind, 2019, s.116).

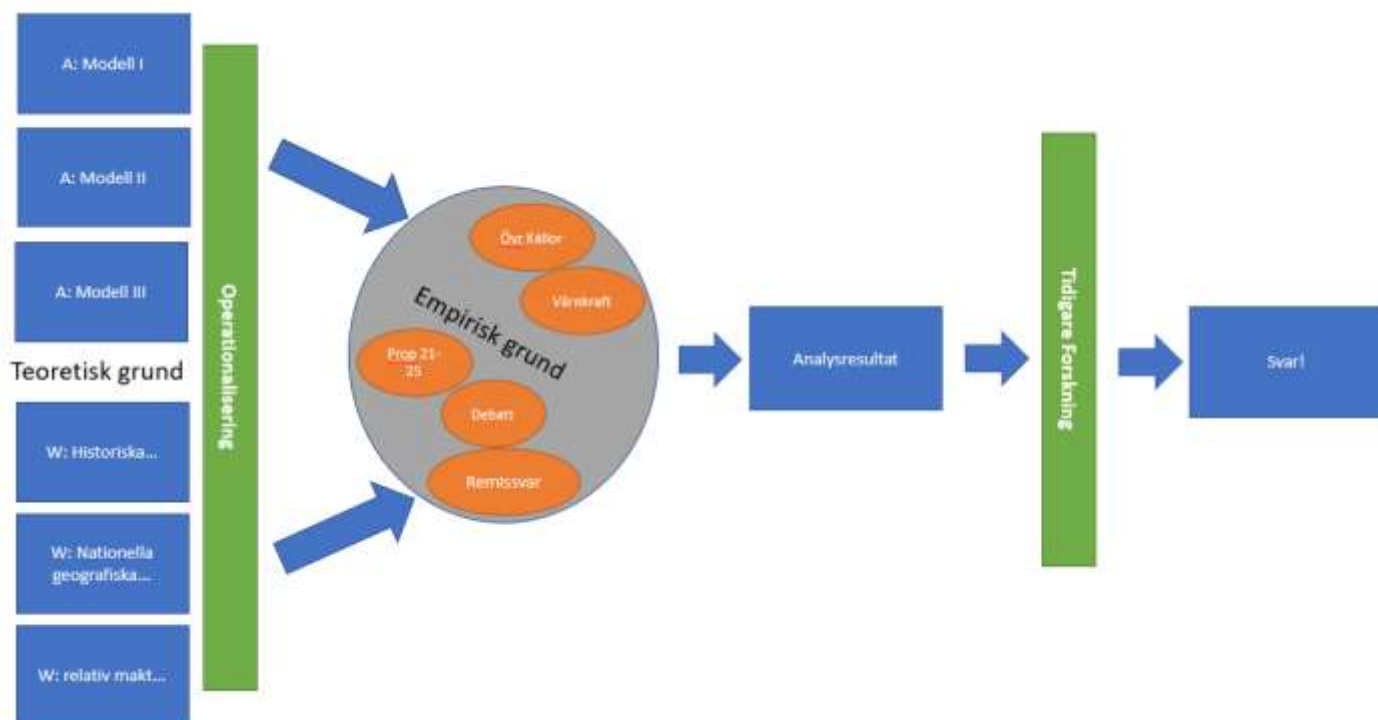
Operationaliseringen gjorde även att transparensen i analysprocessen ökade, vilket möjliggör en kritisk granskning av undersökningen(Vetenskapsrådet, 2017, s.16; Bryman, 2011, s.370). Likväl kunde analysresultatet stärkas något genom den styrda tolkningsprocessen(Esaiasson, 2017, s.210–217).

Även om det uttryckligen inte framkommer i offentliga handlingar kan kognitiva begränsningar skönjas, som uttrycks exempelvis genom partipolitiska värderingar och konsensusbehov (tabell 1). Genom tolkningen av riksdagens interpellationer och Försvarsutskottets betänkande där reservationer analyserades samt även FM remissvar(Försvarsutskottet, 2020, s.108ff; Försvarsmakten, 2019b), kunde Allison's II och III modell i viss mån belysas(Fejes m.fl., 2019).

Tolkning av data innebär alltid en viss sannolikhet för påverkan som kan vara medveten eller omedveten(Ödman, 2017; Kahneman, 2021). Operationaliseringen av teorierna och en metodologisk medvetenhet avsåg att begränsa effekter av bias, samt skapade transparens vid tolkningsarbetet med det empiriska underlaget(Westlund, 2019, s.87–88). Genom att använda primärkällor i form av offentlig dokumentation så minskades risken för nämnda snedvridningseffekter vid tolkningsarbetet, då texten i sig förblev neutral i sin utformning jämfört med exempelvis en intervjusituation(David, 2016, s.159ff). Genom att kontinuerligt återkoppla mot forskningsfrågan och reflektera över innebörden i det teoretiska ramverket, kunde biaseffekter bemötas(Yin, 2018, s.115–116).

4.3 Analysverktyg

Empirin analyseras genom det teoretiska ramverket där den operationaliserade teorin utgör undersökningens analytiska redskap (figur 5) för att besvara forskningsfrågan(Esaiasson, 2017, s.215ff). Operationaliseringens frågeställningar tematiserar och används för att systematisera den kvalitativa analysen för att senare besvara forskningsfrågan.

Figur 5 Analysmodell

4.4 Sammanfattning metod

FB20 analyserades med stöd av operationaliseringens ramverk. Fallstudiemetoden kan anses relevant kopplat till undersökningens syfte. Kombinationen av Allison och Westbergs teorier kunde stärka resonemanget att den strategiska kontextens påverkansfaktorer, som bör tolkas och appliceras i ett sammanhang för att förstå FB20 rationalitet och handlingsutrymme(Bryman, 2011, s.340ff; David, 2016; Yin, 2018, s.9). Kvalitativ texttolkning kan påverka reproducerbarheten i forskningen som Ödman diskuterar(2017). Här bidrog den teorikonsumerande ansatsen och operationaliseringen av teorierna till att begränsa dessa effekter(Bryman, 2011, s.368). Det empiriska underlagets tolkning utgick från forskarens förförståelse vilket hade både ett värde och en risk. Värdet utgjordes av möjligheten att lättare förstå orsakssamband och risken kunde bestå av biaseffekter, vilket bemöttes genom att använda teorier för att förstå fenomenet. Styrkan i att skapa en operationalisering utifrån etablerade teorier och använda detta på ett närhistoriskt fall som FB20 är, ökade möjligheten att möta delar av validitetskraven som Bryman diskuterar(2011, s.50ff). Den teorikonsumerande ansatsen samt operationaliseringen av teorierna bidrog till en ökad extern reliabilitet genom att identifiera tolkningsbara nyckelbegrepp (se 4.2) i det empiriska underlaget(Bryman, 2011, s.351ff; Esaiasson, 2017, s.64). Att även betrakta andra småstaters försvarsbeslut med likartad kontext och förutsättningar hade bidragit med en större intersubjektivitet, påverkat validiteten och även påverkat undersökningens generaliserbarhet. En jämförande fallstudie valdes bort då metoden inte ansågs besvara forskningens syfte och frågeställning, givet undersökningens begränsade omfattning(Yin, 2018, s.30, 42ff).

5 Analys

Analys av det empiriska underlaget har genomförts med stöd av operationaliseringens frågeställningar (se 3.2ff) som återkommer i underrubrikerna nedan. Operationaliseringen skapar ett teoretiskt fokus vid analysarbetet och minska risken för biaseffekter som även Lind diskuterar(Lind, 2019, s.122ff). Urvalen av citaten nedan syftar till att illustrera hur tolkningen av empirin mot operationaliseringen byggt analysen för att öka transparensen i forskningen och tolkningsprocessen(Esaiasson, 2017, s.211,222-225; Bryman, 2011, s.370).

Inledningsvis sker analys ur Allison's tre teoretiska perspektiv och sedan analyseras FB20 handlingsutrymme utifrån Westbergs inre påverkansfaktorer (se kapitel 3.2 samt 3.3). Kapitlet avslutas med en reflektion över genomförd analys.

5.1.1 Allison's modeller

Nedan beskrivs analysen av FB20 rationalitet med hjälp av Allison's tre olika perspektiv.

5.1.1.1 *Den rationelle aktören*

Hur har de sakliga/objektiva hoten definierats i FB20?

Empirin visar att hoten dels kan förstås som konsekvenser av bland annat miljöförändringar vilket indirekt får säkerhetshotande effekter. Detta sker dels genom en negativ utveckling av den säkerhetspolitiska situationen i närområdet där en tydligt identifierad aggressor dimensionerar behoven av säkerhet i form av svenska militära resurser. Det vill säga en ekonomiskt avvägt handlingsalternativ utifrån upplevd hotnivå baserat på egen militär kapacitet(Allison och Zelikow, 1999, s.19, 391).

”...dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige, inbegripet krigshandlingar på svenskt territorium.”(Regeringen, 2020, s.27)

Empirin visar vidare att hotbilden preciseras både geografiskt samt även i tid(Regeringen, 2020, s.84ff), vilket kan förstås som en ansats till att skapa objektiva rationella förutsättningar då avgränsningarna i viss mån möter tillgängliga resurser och därmed faciliterar beslutsfattningen(Allison och Zelikow, 1999, s.17). Avgränsningen kan även skönjas i hur FB20 uttrycker skälen till förändringar av grundorganisationen som etableras vid viktig militärstrategiska områden. Exempelvis utgör konsekvenserna av Arktisregionens säkerhetspolitiska instabilitet och förmågan att ge och ta emot militärt stöd dimensionerar de militära behoven(ibid.). Här kan man skönja hur hotbilden kan generera militära

handlingsalternativ eller målsättningar för att konsekvenslogiskt, det vill säga att förutse och hantera konsekvenser av fattade beslut och således skapa en hög grad av förväntad nytta (Allison och Zelikow, 1999, s.391; Brunsson och Brunsson, 2014, s.11).

Hur uttrycks de säkerhetspolitiska målen?

Empirin visar att målsättningarna utgår ifrån regeringens bedömning att väpnad strid i Sverige kan utgöra en del som ska kunna hanteras vilket motiverar utvecklingen av FM och dess förmågor i FB20.

”garantera landets oberoende och självständighet...//...samt bevara handlingsfrihet...//... bidra till en säkrare omvärld och ett stabilt närområde ökar Sveriges säkerhet.”(Regeringen, 2020, s.67–68)

Genom att möta de ökade behoven som målsättningarna beskriver framkommer även hur betydelsen av ökad rekrytering och folkförankring uppnås genom nyetablering av militära förband som direkt och indirekt genererar ökad försvarsförmåga. Vidare kan militära samarbeten och avtal förstås som ett kostnadseffektivt sätt, utan formellt bindande militära förpliktelser, att enskilt eller tillsammans med andra uppnå säkerhet i vårt närområde (2020, s.70). Ett rimligt antagande är att detta kan tolkas som en objektiv beräkning av förväntad nytta av statens insatser för att bemöta målsättningarna, vilket även Allison diskuterar (1999, s.18–20).

På vilka sätt uttrycks de framträdande handlingsalternativens förmåga att hantera hotet?

Handlingsalternativen utgår från ett direkt hot i vårt närområde där väpnad konflikt dimensionerar uppgiften för FM och totalförsvaret.

”...angrepp skulle kunna vara att besätta del av svenskt territorium...//...eller att förneka annan parts tillgång till svenskt territorium. En större konflikt kan inledas med ett angrepp på Sverige. //...förhindra Sverige att direkt eller indirekt bistå annan part i konflikten.”(Regeringen, 2020, s.58–59)

Vidare beskrivs alternativ där del av svenskt territorium besätts vilket avgränsar uppgiften och hoten att hantera. Empirin understryker behoven av militär förmåga (Regeringen, 2020, s.31ff),

för att hantera nationella och internationella hot, vilket kan förstås som förutsättningsskapande för den nationella säkerheten utifrån givna resurser.

Militära samarbeten kan även betraktas som en konsekvens av statens säkerhetspolitiska identitet som i större omfattning kan förstås ur andra skäl än objektivt rationella. Sveriges begränsade militära resurser gör att det kan vara rimligt att anta att samarbeten och avtal kan förstås som objektivt rationella säkerhetsskapande insatser vilket således möter statens faktiska förutsättningar till maktprojektion i regionen, såsom även Allison hävdar(1999, s.16–19).

Hur har den säkerhetspolitiska beskrivningen och önskad utveckling av det militära maktmedlet, bidragit till val av handlingsalternativ?

Empirin visar att den geografiska definitionen dels bygger på säkerhetspolitiska bedömningar såväl som militärgeografiska övervägningar inverkar på handlingsalternativen, som indirekt påverkar utvecklingen av FM och dess förmågor. Den politiska styrningen att utveckla operativa samarbeten dels inom Norden såväl som andra partners skapar effekter på hur FM kan möta behoven. Krav på divisionsledningsförmåga och hög grad av interoperabilitet är exempel på hur detta tar sig uttryck i FM.

Förmågan att verka tillsammans är grunden för svensk säkerhet och den unilaterala *solidariska säkerhetsdeklarationen* inom EU, vilket påverka kravställningen på FM nämnt ovan.

Säkerhetsbehoven påkallar en godtagbar militär förmåga på alla verkansarenor under en avgränsad och definierad tid samt möjligheten att ge och ta emot militärt stöd i händelse av konflikt. Detta kan dels förstås genom FB20 där vapenslagen antas fortsätta utvecklas parallellt, genom att skapa balans mellan verkansförband och stödjande funktioner syftande till operativ uthållighet. FB20 beskriver även hur en ökad värnpliktsvolym kan motiveras, som dels ökar folkförankringen, dels kan en numerär tillväxt bidra till en mer uthållig förmåga att stödja samhället vid kriser. Allison's resonemang rörande nyttomaximering kan vi betrakta i hur staten dubbelutnyttjar den begränsade militära resursen i tillväxtsskedet(1999, s.391). Frågeställningen bidrar även till att förstå var nya organisationsenheter etableras utifrån en militärgeografiskt och strategisk optimering(Regeringen, 2020, s.116), vilket kan hävdas som objektivt rationellt och nyttomaximerande då FB20 anses skapa koherens mellan upplevd kostnad och förväntad nytta likt Allison's resonemang(1999, s.18–19).

På vilka sätt kan FB20 förstås som nyttomaximerande?

Empirin betonar att Totalförsvarets förmåga skapar en konfliktavhållande effekt, vilket skapar säkerhet i vårt närområde. FM dimensioneras för väpnat angrepp och nationellt försvar men dess resurser förväntas användas för att även stödja samhället och kan därmed dubbelutnyttjas.

”Totalförsvaret är krigsavhållande genom att ha en sådan styrka...//...att det avhåller från försök att anfälla, kontrollera eller på annat sätt utnyttja svenskt territorium.”(Regeringen, 2020, s.84)

Tillväxtprocessen i FM kan utgöra en säkerhetspolitisk signal för att verka avhållande men medför även en ökad operativ effekt. Detta medför även att Sverige uppfattas som en relevant partner i arbetet med den gemensamma säkerheten(Regeringen, 2020, s.31). Att projicera en tillräcklig militär förmåga kommunicerar ambitionen att ta ett solidariskt ansvar för säkerheten i regionen. Ekonomisk långsiktighet i form av procentuella mål bidrar till att skapa en militär och säkerhetspolitisk förutsägbarhet, vilket likt Allison's diskussion kan hävda utgå från mätbara objektivt rationella konsekvensanalyser(1999, s.391). Säkerhetspolitisk förutsägbarhet anses bidra med en stabiliserande effekt i närområdet. Detta kan även förstås ur svenska liberala värderingar, där gemenskap och samarbeten ska generera säkerhet och strävar att utgöra en trovärdig motpart genom att upprätthålla en militär kapacitet. Vidare anses behoven av internationella operationer tillgodoses med att göra avvägningar mot de nationella behoven. Detta kan upplevas som en konflikt ur ett objektivt rationellt perspektiv mellan staten och FM, i synnerhet där personella resurser är gränssättande i en tillväxtfas. FB20 kan här förstås som objektivt rationellt där en ökad interoperabilitet såväl som skarp operativ erfarenhet anses stärka den nationella försvarsförmågan som balanseras utifrån FM resurser. Resonemangen ovan går sammanfattningsvis att förstås utifrån en ambition att maximera nyttan av statens insatser genom dubbelutnyttjande som Allison och även Agrell diskuterar(1999, s.17–19; 1985, s.26), likväl hur relationen mellan staten och FM uttrycks(Hedlund, 2013).

5.1.1.2 Det organisatoriska perspektivet

Vilka delorganisationer ingick och påverkade beslutsprocessen – kan man identifiera organisationer som haft större eller mindre inflytande och hur det yttrade sig?

Figur 1 beskriver vilka organisationer som primärt utgjorde remissinstanser för regeringens rapporter vid framtagandet av underlagen inför FB20. Regeringen anvisar uppdrag till myndigheten FM genom formell styrning i regleringsbrevet. Försvarsberedningen med bred

parlamentarisk grund såväl som militärt sakkunniga förankrar inriktningen dels politiskt, dels men även militärt i viss mån. Försvarsberedningen kan anses sätta agendan för FB20 beslutsprocess⁵, vilket bidrar till en generell påverkan av FB20 utgångsvärden för övriga inblandande myndigheter och organisationer. Detta kan även betraktas utifrån den objektiva civil-militära relationen som exempelvis Hedlund diskuterar(2013, s.137; Feaver, 1996).

*”Värnkraft föreslår etablering av två mindre organisationsenheter...//
Försvarsmaktens förslag innehåller endast ekonomi för en sådan
etablering...”(Försvarsmakten, 2019b, s.69)*

Empirin visar att FM och övriga myndigheter som berörs av FB20 styrs av den ekonomiska ram som tilldelas vilket får en direkt konsekvens på hur uppdragen kan lösas(Regeringen, 2020, s.26). Här kan man anta att FM remissvar på exempelvis nyetablering av förband som FB20 beskriver är utfallet av begränsade resurser, där nyttan ansågs underskrida effekten som även Allison hävdar(1999, s.150–151). FM nyckelroll och samordnande funktion med övriga berörda myndigheter vid remissarbetet, kan förstås utifrån de stödjande funktioner myndigheterna har mot FM inom ramen för totalförsvaret.

Allison beskriver hur organisatoriska intressen och värden kan skapa en interaktionsproblematik. Divergerande uppfattningar exempelvis rörande FM finansiering, gör att beslutet kan betraktas objektivt rationellt(1999, s.158–159). FB20 avsikt att genom målsättningar *inrikta* FM samt skapa *samordningsansvar*(Regeringen, 2020, s.23ff) kan förstås som en strävan att undvika problematiken nämnt ovan.

På vilket sätt kunde inblandade organisationer möjliggöra eller hindra en objektiv situationsmedvetenhet för att skapa handlingsalternativ – kan organisatoriska skillnader skönjas?

Figur 1 beskriver i stort delarna och organisationer som ledde fram till hur FB20 kunde utformas. Den långsiktiga politiska inriktningen och hur hotbilden kan mötas åskådliggörs i Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft och Värnkraft. Rapporterna, där både de politiska partierna såväl som militärt sakkunniga deltar(Försvarsberedningen, 2019, s.14–15), utgör ett formellt remissunderlag som berörda myndigheter utgår ifrån vid utvecklande av militära råd och handlingsalternativ. Ett rimligt antagande utgörs att rapporterna är

---

⁵ Författarens anm.; analyser, beredningar, underlag som formar FB20.

informationskällan för de organisationer och individer som handlägger FB20 utan direkt insyn i dess bakomliggande orsaker. Detta avgränsar i viss mån situationsmedvetenheten och därmed möjligheten att objektivt betrakta möjliga handlingsalternativ genom rapporternas politiska styrningar, exempelvis inriktningen rörande militär alliansfrihet (Försvarsdepartementet, 2019, s.103).

”Militär närvaro runt om i landet bidrar även till folkförankringen av försvaret.” (Regeringen, 2020, s.115)

Citatet ovan beskriver delar av den politiska förståelsen av den militära närvarons betydelse. Detta kan förstås som en divergens mellan sakkunniga och politisk nivå i uppfattningen vad som är rationella och objektiva svar på en viss fråga. Det organisatoriska remissvaret utgår rimligtvis från dess kultur och arbetsrutiner vilket begränsar beslutets handlingsutrymme, likväl konsekvensanalysen av exempelvis uppsättandet av nya organisationsenheter i likhet med Allison's diskussion (1999, s.152–153). FM anser att en personell tillväxt inledningsvis går snabbare och borde ske på redan etablerade organisationsenheter. Den politiska ledningen ser däremot bland annat försvarsvilja, folkförankring och militärgeografiska skäl som objektiva rationella skäl rörande tillväxt och förändringen av grundorganisationen (Allison och Zelikow, 1999, s.158–159). FM roll som remissinstans därmed får begränsat inflytande i vissa delar av FB20 som process, vilket även förstås genom hur FM budgetunderlag 2021 uttrycks (2019b).

Hur påverkade samverkan och organisatoriska rutiner hur FB20 kunde implementeras?

FM särställning som statlig myndighet kan förstås utifrån den kostnadsdrivande verksamhet som skapas vid exempelvis nyetablering av förband och materielinköp. FB20 påvisar en skillnad kontra FM svar på ett antal punkter, bland annat hur FM grundorganisering mer kostnadseffektivt borde utformats. Detta är ett sätt att möta obalansen mellan den politiska inriktningen som Värnkraft gav kontra resurstilldelningen som FM disponerar (Försvarsmakten, 2019b, s.67ff; Allison och Zelikow, 1999, s.156–157).

”Armén ska i enlighet med den politiska viljan återetablera organisationsenheterna...//...Syftet med återetableringen är stärka arméns grundorganisation såväl som krigsorganisation utifrån rådande säkerhetspolitiska läge.” (FM2021-6120:76, s 5)

Citatet påvisar en koherens mellan politisk nivå ner till stridskrafterna - armén i detta fall, som är den organisatoriska nivå som de facto skall tillse att implementera FB20. Detta kan förstås utifrån en tilltro till beslutets objektiva rationella skäl, som även Bermudes nämner(2009, s.41–42), kopplat till omvärldsutvecklingen. Tilltron kan skapa en organisatoriska vilja att uppnå den högre målbilden som även Allison resonerar kring(1999, s.144–147). Citatet kan även tolkas som utfall av FM hierarkiska organisation och sätt att leda, där underställda chefer förväntas acceptera en fastställd inriktning av högre chef och agera därefter(Försvarsmakten, 2016, s.69).

5.1.1.3 Politisk – byråkratiska perspektivet

Vilka organisationer och aktörer var aktuella, d v s vilkas åsikter och värderingar kom till tals för att forma valen inför utformningen av FB20?

Politiska värderingar har analyserats och utgår ifrån riksdagsdebatten baserat på respektive parti inledningsanförande och närliggande repliker, vilket får anses spegla partiets huvudståndpunkter(Riksdagen, 2020). Värderingarna sammanfattas i tabell 1. Debatten kan förstås som en parlamentarisk öppenhet utifrån *agendasättaren och dess roll* - försvarsberedningens rapport *Värnkraft*, syftande till att skapa bred förankring och slutligen fastställa FB20, explicit genom formella beslutsregler som även Allison beskriver(1999, s.302).

Parti	Säkerhetspolitisk inriktning	Försvarsproposition 2020	Avvikande motioner/reservationer
S	<ul style="list-style-type: none"> förutsägbarhet, stabilitet Nationell trovärdig kapacitet->gemensam säkerhet 	<ul style="list-style-type: none"> Långsiktighet i FB20 Bidrag till gemensam säkerhet -> solidariskt ansvar 	Civila försvarets behov av FM förmågor, bör dubbelutnyttjas
M	<ul style="list-style-type: none"> Säkerhetsskapande samarbete -> nationell säkerhet. Bindande försvars åtaganden och garantier -> säkerhet 	<ul style="list-style-type: none"> Säkerhet i praktiken --> NATO och utveckla FINLAND samarbete. 	Tydlighet i ekonomiska ramar för FM → förutsägbarhet inrikes- och utrikespolitiskt
L	<ul style="list-style-type: none"> Säkerhetsskapande samarbete, NATO → förutsägbarhet 	<ul style="list-style-type: none"> Tillräcklig militär nationell kapacitet och operativa internationella samarbeten → säkerhet 	Totalförsvarets ökade betydelse, FM roll ska tydliggöras.

KD	<ul style="list-style-type: none"> • Trovärdig militär förmåga, möjliggör militära samarbeten → säkerhet • Samarbeten, ekonomisk långsiktighet → säkpol förutsägbarhet 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomisk långsiktighet → ökad militär effekt • Totalförsvarets betydelse 	Ökat nationellt fokus för FM, tillväxt → minska de internationella operationer.
SD	<ul style="list-style-type: none"> • Folkförankring → försvarseffekt • Nordiska samarbeten, ej Nato • FM ökade resurser 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomisk långsiktighet → förutsägbarhet som säkpol balansering i regionen. • Nationell kapacitet → oberoende 	Nationell försörjning och livsmedelskapacitet.
C	<ul style="list-style-type: none"> • Bindande allianser, militära samarbeten och avtal → säkerhet • Nordiskt fokus 	<ul style="list-style-type: none"> • Förankringseffekter → försvarsvilja • Nationellt fokus, dubbelutnyttja FM resurser mot totalförsvarets behov. 	Nationellt
V	<ul style="list-style-type: none"> • Militära hot ej sannolikt → demokrati, miljö och mänskliga rättigheter utgör säkerhetshot. • Undvika militära samarbeten → stärker Sveriges identitet som fredsskapare 	<ul style="list-style-type: none"> • Stärka civilplikten → samhällsansvar och folkförankring • FM stödjer civilsamhället med resurser → trygga samhället 	Miljö och jämställdhetsfokus för FM och dess samhällsstödjande roll
MP	<ul style="list-style-type: none"> • Miljöeffekter → osäkerhet • Samhällets kapacitet • Internationell fredsskapande åtg. → nationell säkerhet 	<ul style="list-style-type: none"> • Totalförsvarets betydelse m a a breddade hotbilden. • FM stödjer samhället • Solidaritet och demokrati → konfliktprevention 	Miljöstyrningsarbete för FM

Tabell 1 Författarens sammanfattning och tolkning av partipolitiska värderingars inflytande

Riksdagspartierna representeras i försvarsberedningen, vilket rimligtvis påverkade den parlamentariska förankringen av FB20 och dess process. Tabellen ovan sammanfattar de gemensamma säkerhetspolitiska värderingar som delvis påverkat utformningen av FB20, medan andra inte alls får genomslag, exempelvis svenskt deltagande i bindande militära allianser. Kolumnen avvikande motioner ger åskådliggör partiernas värderingar för att analysera effekterna på FB20 (Försvarsutskottet, 2020, s.108ff), där vissa partier får begränsat effekt. De tydligaste genomslagen kan betraktas där oppositionspartierna krav på långsiktiga ekonomiska styrningar samt ökad militär kapacitet. Dessa kan förstås som *organisatoriska värderingar* vilka anses öka förmågan att möta samtidens hotbild. Här kan även miljö- och jämställdhetsfrågor betraktas som rationella skäl, men kanske inte har en lika tydlig militär koppling till hur nationella säkerhetsmålsättningar uppnås. Resonemangen ovan kan förstås utifrån en värde- eller aktörs rationella överväganden som även Allison och Wallenius hävdar (2014; 1999).

”Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden...”(Regeringen, 2020, s.27).

Den säkerhetspolitiska linjen fastställs slutligen av regeringen som därmed har inflytande i den slutliga förhandlingsprocessen som formar FB20. Debatten bidrar till att påverka beslutets utformning och därmed upplevs beslutet förankrat och rationellt ur aktörens perspektiv som Allison diskussion menar(1999, s.256, 294–295). Försvarsministern beskriver beslutsprocessen; *”...ett givande och tagande...//...kompromissa om sina egna ståndpunkter...”*(Riksdagen, 2020, s.88). Citatet exemplifierar det byråkratiska perspektivets dilemma och hur olika aktörer kan uppfatta beslutet objektivt rationellt eller hur subjektiva värderingar påverkar beslutet(Gigerenzer, 2020).

FM skillnadsredovisning i remissvaret påvisar försök till en objektiv rationalitet utifrån givna ekonomiska och prognosticerade personella ramar för att bemöta Värnkrafts behov(2019b, s.67ff). FM som expertmyndighet och dess kompetens att bedöma genomförbarheten av den politiska inriktningen borde få stort genomslag i FB20. Här kan man skönja en tendens till hur de decennier av nedskärningar som drabbat FM skapat en organisationskultur och värderingar som Allison diskuterar(1999, s.153), som indirekt påverkar hur beslutsfattning och remissvar utformas(Jones och Roelofsma, 2000; Holmberg och Alvinus, 2019).

FM påvisar att de huvudsakliga skillnaderna består i finansieringsmöjligheten och tillgång till exempelvis personal och infrastruktur för den önskade tillväxten, vilket kan förstås utifrån objektiv rationalitet och organisationens egna intressen i relation till utfallet(Allison och Zelikow, 1999, s.298–299, 300). FB20 å andra sidan väljer att uttrycka tillväxten i mer allmänna ordalag. Detta kan förstås utifrån en politisk rationalitet att undvika tidsmässigt långtgående bindande militära budgetåtaganden. Detta i sig skapar således inte en säkerhetspolitisk förutsägbarhet (se 5.1.1.1).

Bidrog omvärldsanalyser till spelarens uppfattning hur FB20 utformades?

Rapporterna *Värnkraft* och *Motståndskraft* till FB20 beskriver hur den säkerhetspolitiska situationen gradvis försämrats vilket ställer nya krav på FM och nationell försvarsförmåga, vilket återkommer i FB20. Rapporterna utgör underlag för försvarsberedningens fortsatta arbete där FM och stödjande myndigheter (se figur 1) baserar sina remissvar på rapporterna ovan. Man

kan hävda att FB20 betoning av gemensamma och solidariska säkerheten där samarbeten och avtal bidrar till måluppfyllnad och nationellt oberoende, utifrån en konsekvenslogisk *kostnad – förväntad nytta* analys.

”Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för den svenska försvars- och säkerhetspolitiken...//...avgörande betydelse att alla staters suveränitet och politiska handlingsfrihet upprätthålls...”(Regeringen, 2020, s.27,33).

FM som expertmyndighet betonar hur nya hotbilder ställer krav på en mer allomfattande försvarsförmåga, där exempelvis miljöförändringarna skapar behov av en ökad militär närvaro i Arktisregionen. FB20 tydliggör problematiken och bemöter denna, såsom även Allison resonerar kring *vad är problemet och hur kan vi bäst bemöta detta*⁶(1999, s.298)

FB20 beskriver vidare; ”...ge och ta emot militärt stöd...”(2020, s.71). Man kan skönja att detta kan skapa en politisk spänning hur man betraktar militära samarbeten och dess rationalitet. Antingen som militärt alliansfria med stöd av ingångna avtal alternativt skapa bindande militära säkerhetssamarbeten genom allianser. Partiernas värderingar kring säkerhetssamarbeten och allianser uttrycks i riksdagsdebatten(Riksdagen, 2020). Här kan Nato-optionsdiskussionen åskådliggöra FB20 som exempel på Allison's aktörs-rationella överväganden(1999, s.391). Detta kan tolkas att beslut fattas av dels utifrån ideologiska värderingar och i mindre omfattning efter analys av objektiva konsekvensanalyser. Detta skapar organisatorisk självbekräftelse och upplevs således rationellt, som Allison nämner(1999, s.144–146; Wallenius, 2014).

FB20 och regeringens säkerhetspolitiska linje uttrycker värdet av styrkan med den militärt alliansfria staten som skapar förutsägbarhet, långsiktighet och därmed säkerhet. Denna rationalitet förstår undersökningen som utfall av formella beslutsregler likväl som betonar maktförhållandet och regeringen som fastställer den säkerhetspolitiska linjen, vilket uttrycker en diskrepans mellan partiets avsikter och sittande regerings interna målsättningar med FB20(Allison och Zelikow, 1999, s.,298-300).

Hur kan man förstå spelarnas olika inflytande i formandet av beslutet och hur yttrar det sig i FB20 – hur kan FM roll förstås som expertmyndighet i beslutsfattningen?

Inriktningen för Värnkraft fokuserar på att bedöma konsekvenserna av den säkerhetspolitiska utvecklingen och hur det påverkar svensk försvars och säkerhetspolitik ur ett

---

⁶ Författarens anm. egen översättning

totalförsvarsperspektiv(Försvarsberedningen, 2019, s.11ff). Här kan man exempelvis se hur inriktningen i Värnkraft väl överensstämmer med hur FB20 uttrycker totalförsvarets förmågebehov samt hur den säkerhetspolitiska inriktningen uttrycks i FB20:

”Totalförsvaret ska utgöra en krigsavhållande förmåga. Om Sverige angrips ska totalförsvaret fungera i krig.”(2019, s.12)

medan FB20 uttrycker;

”...Totalförsvaret ska utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige, inbegripet krigshandlingar på svenskt territorium. Totalförsvaret ska vara krigsavhållande...”(2020, s.27)

Allison beskriver vikten av tydliga målbilder som förenar spelarna i processen som därmed bidrar till en upplevd rationalitet vid beslutsfattning. Tongivande nyckelspelare bidrar till att styra FB20 och dess process och minskar effekterna av oönskade konsekvenser som politiska förhandlingar vid försvarsbeslutsprocesser kan generera(1999, s.256-57,259). Det kan även betraktas ur Försvarsberedningens parlamentariska utformning med sakkunniga experter, vilket skapar förutsättningar för att innehållet i FB20 har politisk förankring i synen på hot och FM faktiska möjligheter att realisera FB20. Skillnader i hur resursfördelning till försvarssatsningar bör ske framträder i de politiska värderingarna (tabell 1). Detta kan förstås som konsekvensen av hur partier vill förhandla fram förändringar beslutet som är i linje med egna partipolitiska värderingar samt behov av inflytande, som även Allison beskriver(1999, s.256). FB20 beskriver vidare att behoven av internationell militära operationer kvarstår inom ramen för den *gemensamma och solidariska säkerheten*. FM betonar å sin sida vikten av att avgränsa insatserna i tid och rum för att möta målet med nationella tillväxtkrav utifrån tillgängliga resurser. FB20 beskriver vidare att internationella operationer ska vara *avvägda*(Regeringen, 2020, s.79). FB20 vaga uttryck kring målsättningar och militära förmågekrav ligger i linje med Allison's perspektiv på aktörsrationalitet. Detta skapar en upplevd objektiv rationalitet hos FM såväl som staten(1999, s.298).

FB20 samt remissinstanser uttrycker en samstämmighet rörande behoven av tillväxt. FM anser att tillväxt inledningsvis bör ske på redan etablerade förband av resursskäl för att möta tillväxtbehov där även tidsperspektiven skiljer sig väsentligt, medan FB20 uttrycker andra motiv.

”...Av geografiska-, beredskaps- och utbildningsskäl bör grundorganisationsenheter återinrättas...//...motiverade framför allt av

”militärgeografiska skäl samt ur beredskapshänseende. Regimentena föreslås återinrättas senast 2022.”(Regeringen, 2020, s.28,116)

Politiska skäl såväl som arbetsmarknadsskäl och folkförankringseffekter kan utgöra rationella motiv varför nya organisationsenheter bör etableras. Etableringen kan även förstås ur militärgeografiska perspektiv inom ramen för att ge och ta emot militärt stöd, vilket framgår i FB20. Båda perspektiven kan betraktas utifrån Allison's tanke med problembild och hur man lämpligen hanterat detsamma (1999, s.298).

5.1.2 Westbergs inre påverkansfaktorer

Här beskrivs hur undersökningen analyserar den strategiska kontextens påverkan på FB20 rationalitet utifrån tre teman (se 3.3).

5.1.2.1 Nationella geografiska förutsättningar

Hur uttrycks de militära prioriteringar och kapacitetsbehoven i FB20?

Det väpnade angreppet är dimensionerande för det civila och militära försvaret av Sverige, vilket framkommer i politiska inriktningen, där målen för det militära försvaret som citatet nedan beskriver.

”Det militära försvaret ska verka fredsbevarande och krigsavhållande. Dess viktigaste funktion är att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige.”(Regeringen, 2020, s.87)

FB20 accentuerar vad de primära hoten består av, vilket därmed genererar förutsättningar att ekonomiskt prioritera förmågor och mål för FM som helhet. Vidare uttrycks en tids och geografisk avgränsning för det militära försvaret som påverkar inriktningen för FM operativa förmågor. Avgränsningarna kan förstås utifrån behoven av att möjliggöra militär handlingsfrihet med de begränsade tillgängliga resurser. Detta kan bidra till att motverka oönskade konsekvenser av sitt militärstrategiska utsatta läge, som även Westberg diskuterar (2021, s.53,55, 64). Behoven av och kraven på interoperabilitet som exempelvis gemensam operativ planering, kan utgöra en metod för att uppnå den politiska strävan mot *solidarisk säkerhet*. Detta kan i sig utgöra medel för att skapa egen säkerhetsmässig

handlingsfrihet.⁷ Detta kan bli kontraproduktivt då andra stater uppfattning om svensk militär alliansfrihet som uttrycks i FB20. Detta kan i stället begränsa möjligheten till den svenska förmågan att utgöra en relevant säkerhetspartner (Westberg, 2016, s.411,417).

Hur uttrycks och hanteras den strategiska utsattheten i FB20?

En säkerhetspolitisk förändring i närområdet och vilka hot som kan projiceras mot staten beskriver statens utsatthet. Dels kan fysiska förändringar i operationsmiljön indirekt påverka Sverige exempelvis genom tänkbara stormakters baseringsbehov och hävdande av intresseområden (Statsrådsberedningen, 2017). Dessa förändringar medför en ny tolkning av statens strategiska utsatthet och kan medföra nya militära förmågekrav såsom utveckling av subarktisk förmåga för att motverka densamma (Westberg, 2021, s.53–55). Vikten av att skifta fokus till ett nationellt perspektiv kan förstås ur både Värnkraft och FB20 beskrivning av den förändrade säkerhetspolitiska situationen i vårt närområde.

”...Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i Sveriges närområde.” (Regeringen, 2020, s.26)

Citatet beskriver statens strategisk utsatthet, vilket idag inte har förändrats nämnvärt sedan 1945 som även Agrell konstaterar (1985, s.87–89). Konstaterandet accentuerar behoven av ett trovärdigt nationellt försvar för att möjliggöra öppna militära samarbeten och partnerskap. Här hävdas att genom samarbeten och avtal främjas egen säkerhet och ges möjligheter till en regional maktbalanseringstrategi och förmågan att utgöra en trovärdig säkerhetspartner (Westberg, 2021, s.55, 2016, s.415). FB20 säkerhetspolitiska linje är koherent mot hur beslutet uttrycker behov av militära samarbeten *utan* bindande militära allianser.

Detta kan betraktas som hantering av strategisk utsatthet, både inrikes och utrikespolitiskt. FB20 betonar gemensam säkerhet genom bland annat den *unilaterala solidariska säkerhetsförklaringen* inom EU som indirekt ger nationell säkerhet. Det är rimligt att anta att en begränsad förmåga skapar behov av solidarisk säkerhet för att uppnå nationella säkerhetsintressen, vilket ligger i linje med Westbergs diskussion kring småstatens maktbalanseringsstrategier och hur en krigsavhållande effekt kan uppnås (2021, s.45,64).

Geografiska förändringar kan medföra nya perspektiv på vad strategisk utsatthet innebär, där exempelvis Arktisregionen skapar säkerhetspolitiska och militära utmaningar för Sverige att

---

⁷Författarens anm. se Westbergs diskussion kring mål, miljö, medel och metoder (2021)

bemöta ensam. Detta kan förstås bland annat genom FB20 betoning av det militärstrategiska läget och militärgeografiska förutsättningar för att ge och ta emot stöd. Detta åskådliggör rationaliteten i nya etableringar av militär verksamhet för att möjliggöra och säkerställa militära samarbeten vid en eventuell konflikt (Regeringen, 2020, s.33,104), som en sorts självrisk i en nationell hemförsäkring (Westberg, 2016, s.417). Kostnaden kan sannolikt även utgöras av en *tillräcklig* militär kapacitet för att *ensamt* möta väpnat angrepp som även FB20 understryker. Utan militär förmåga skapas inte något militärt eller strategiskt förhandlingsutrymme och grunden för en svensk *solidarisk gemensam säkerhet* kan således försvinna. Här kan den upplevda strategiska utsattheten öka som även Westberg diskuterar (2021, s.55), som därmed format förutsättningar för FB20.

5.1.2.2 *Historiska erfarenheter och nationell identitet*

Hur förstås de primära hotbilderna i FB20 genom svenska historiska erfarenheter och hur förstår man den nationella självbildens påverkan på hur FB20 utformning och utfallsrum?

Empirin påvisar en *nygammal* men tydligt identifierad aggressor som påverkar och vill undergräva den europeiska säkerheten, som skapar effekter på den upplevda säkerheten för Sverige.

”...Den ryska aggressionen i Georgien och Ukraina visar att Ryssland bryter mot den europeiska säkerhetsordningen.” (Regeringen, 2020, s.33)

Den militärt alliansfria säkerhetspolitiska linjens möjlighet att bemöta hotbilden, kan delvis förstås som orsaken till statens strävan mot en regelbaserad säkerhetsordning.

”Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra...” (Regeringen, 2020, s.27)

Den säkerhetspolitiska linjen kan även förstås som partipolitisk självbild eller värderingar, som har visst genomslag i FB20 utformning. Säkerhetssamarbete med Finland som FB20 beskriver strävar mot hur förhållandet var innan utbrottet av andra världskriget. Här kan hävdas att detta förstås mot hur FB20 idag uttrycker behov av att bibehålla den säkerhetspolitiska jämvikten i vårt närområde (Westberg, 2016, s.434–435). Behoven av alliansfrihet kan även förstås utifrån

den historiska erfarenheten av konflikter och Sveriges tidigare roller. Inflytandet som erfarenheterna utifrån det regelbaserade säkerhetsskapande arbetet inom ramen för FN och EU har bidragit till FB20 utformning, vilket även Westberg nämner(2021, s.57, 2016, s.434). FB20 valda säkerhetsstrategi strävar till att skapa en förutsägbarhet som i sin tur anses skapa säkerhet(Regeringen, 2020, s.69). Den unilaterala solidariska säkerhetsförklaringen inom EU går i linje med FB20 uttryck kring militär alliansfrihet, eftersom den inte ställer krav på direkta militära åtaganden i händelse av konflikter(Westberg, 2021, s.56).

Empirin visar vidare en koppling till självbilda-begreppet vilket framkommer i citatet ovan. Det är tänkbart att gemensam säkerhet blir medel och metoden för att hantera småstatens dilemma när statens militärstrategiska område berör stormakternas intressen.⁸ Vidare kan man hävda att FM förmågor och dess kapacitet till internationella operationer kan förstås ur dels självbilden av hur man bidrar till den regelbaserade säkerheten, dels statens tidigare erfarenheter, där ambitionen är att skapa säkerhetspolitisk stabilitet(Westberg, 2021, s.56–57, 2016, s.435). Likväl kan svenska begränsade militära internationella åtaganden betraktas utifrån Schwellers Tamhunds teori som Westberg diskuterar, utgående från behoven av status och internationellt inflytande(2021, s.72–73, 2016, s.420). Militära samarbeten för att möjliggöra ambitionen ”*ge och ta emot militärt stöd...*”(Regeringen, 2020, s.68) kan betraktas som *nationell självbild* kopplat till den *solidariska gemensamma säkerheten*. Detta kan utgöra en maktbalanseringsstrategi likt Westbergs diskussion och utgöra metoden som säkerställer småstatens oberoende. Detta är även koherent mot FB20 uttryckta säkerhetspolitiska linje(2021, s.45).

Vilka militära maktmedel skapas och varför, samt hur uttrycks vår säkerhetspolitiska identitet genom FB20?

Det svenska militära maktmedlet skapas för att utgöra en trovärdig förmåga att möta samtidens hybrida hot(Statsrådsberedningen, 2017), dels den grundläggande dimensionerande förmågan av militär kapacitet som uttrycks nedan;

”Det militära försvaret ska verka fredsbevarande och krigsavhållande. Dess viktigaste funktion är att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige.”(Regeringen, 2020, s.87)

---

⁸ Författarens anm.; se analys kring strategisk utsatthet

Detta kan förstås i behoven av upprätthållande av förmåga för att kunna bidra till en gemensam säkerhet inom den regelbaserade ordningen nämnt tidigare, dels ett grundläggande behov av att förmåga att hävda statens suveränitet och oberoende. FB20 uttrycker och ligger i linje med Westbergs resonemang rörande vikten av en adekvat nationell försvarsförmåga. Detta bygger förutsättningar att projicera förmåga till solidarisk säkerhet i regionen som indirekt omhändertar den nationella säkerheten(2021, s.57). Empirin visar att den säkerhetspolitiska identiteten utgör delar av incitamentet för en nödvändig militär tillväxt, för att använda FM som metod för att skapa en krigsavhållande effekt. detta kan förstås i perspektiven av svensk militär alliansfrihet som FB20 uttrycker med en strävan att bibehålla nuvarande säkerhetssituation(Westberg, 2021, s.60). Empirin visar en målkonflikt vid resursprioriteringen av FM förmåga att hantera väpnat angrepp kontra internationella operationer som anses öka den nationella försvarsförmågan; ”...Sverige bör prioritera deltagande utifrån en samlad ansats.”(Regeringen, 2020, s.78–79). Formuleringen även kan tolkas som en *tillräckligt bra avvägning* med svårigheten att förutse framtida behov, i linje med Simons satisfieringsteori(1997). Likt Westbergs tanke kan den inverkan som det nationella *identitetsbegreppet* har på FB20 som formar beslutets handlingsutrymme. FM styrs att hantera denna upplevda målkonflikt av internationella och nationella operationer i förhållande till tillgängliga resurser(2021, s.57).

5.1.2.3 *Relativ maktposition och statens säkerhetspolitisk orientering*

På vilka sätt uttrycks i FB20 statens maktposition och på vilka sätt förstås vår säkerhetspolitiska orientering genom FM uppgifter?

Empirin påvisar hur småstatens begränsade makt, och medvetenheten om densamma, måste kompenseras genom aktiva åtgärder för att konsolidera den säkerhetspolitiska balansen i regionen.

”Sverige ska ytterst, inom ramen för den solidariska säkerhetspolitiken, enskilt och tillsammans med andra stater och organisationer kunna försvara Sverige...”(Regeringen, 2020, s.27)

En militär förmåga att bestrida nationell territoriell integritet som kombineras med regelbaserade säkerhetsskapande åtgärder såsom avtal och militära samarbeten, kan tolkas som småstatens behov av makt och status i det internationella samfundet. Likväl kan detta uttrycka hur statens säkerhetspolitiska orientering kommuniceras inrikes- och utrikespolitiskt(Westberg,

2021, s.60,64). FM uppgifter uttrycks i ambitionen att hantera hot som utgörs av dels nationella, dels internationella genom att verka fredsbevarande och krigsavhållande (Regeringen, 2020, s.87). Denna problematik är kopplat till småstaters resursproblematik som småstater med begränsade maktmöjligheter möter. Egna militära resurser anses inte är tillräckliga för att balansera maktförhållandet mot stormaktsintressen i vår militärgeografiska region. Sveriges utmaning består i hanteringen av den uttryckta militära alliansfriheten kontra de faktiska avtalen om militära samarbeten. Detta kan för omgivande stater kanske upplevas något motsägelsefullt som begränsar maktpositionen. Detta kan förstärka statens inrikes- och säkerhetspolitiska orientering då denna blir koherent mot fastställd säkerhetspolitisk linje, likt Westbergs diskussion (2016, s.412).

Hur bidrar partners och samarbeten till vår säkerhetspolitiska identitet och maktposition?

Empirin påvisar hur svenska liberala värderingar i form av samarbeten och avtal formar FB20 (Jackson, 2018, s.107ff), där den *unilateral solidariska säkerheten* inom EU och finsk-svenska samarbetet kan förstås som exempel på hur småstaten kan skapa en mer fördelaktig maktposition, som även Westberg diskuterar (2016, s.414).

”Tillsammans med andra stater och organisationer bidrar Sverige aktivt till att främja säkerheten i vårt närområde...//...försvarssamarbetena bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och förmågan att agera tillsammans med andra samt tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte...” (Regeringen, 2020, s.27)

Maktpositioneringen kan betraktas hur Sverige identifierar sig med västliga värderingar för att skapa gynnsamma förutsättningar för säkerhetsskapande militära samarbeten med relevanta partners, vilket kan förstås som *tredjerangens* eller *Tamhundens* maktbalanseringsstrategi (Westberg, 2021, s.64, 2016, s.420). FB20 betonar institutionella samarbeten och avtal. Denna riskspridningsstrategi kan betraktas utifrån Westbergs diskussion där avsikten är att öka sannolikheten att erhålla stöd vid en konfliktsituation, vilket kan förstås hur FB20 betonar betydelsen av säkerhetsskapande samarbeten (2021, s.42,45).

5.2 Reflektion av genomförd analys

Genom den teorikonsumerande ansatsen och dess operationalisering vilket utgjorde analysverktyg, stärktes möjligheten att besvara forskningsfrågeställningen och undvika

biaseffekter(Fejes m.fl., 2019; Yin, 2018). Analysen av empirin i undersökningen har gjorts genom att skapa analoga tankekartor utifrån operationaliseringen baserat på ovan nämnda områden förutom själva försvarspropositionen (se 4.3). Detta begränsar i viss mån undersökningens transparens. Analysen visar även att delar återkommer som resultat utifrån båda teorierna. Detta understryker värdet av att kombinera Allison och Westberg för att öka djupet av den teoretiska förståelsen för begreppet rationalitet i FB20 (se även tabell 2). Kritiken mot Allison's konceptuella modeller har noterats och beaktats vid analysen av empirin. Analysen påvisar vikten av att kombinera Allison's modeller som skapar en fördjupad förståelse vid analys av strategisk beslutsfattning som bland annat Agrell och Allison själv diskuterar(1985, s.26–27; 1999, s.392). Likväl visar analysen att rationalitet som begrepp kan betraktas utifrån olika teoretiska perspektiv(ibid.) vilket kan stärka forskningsfrågans relevans. Analysen av inre påverkansfaktorer hade stärkts med att även inkludera de externa såsom Westberg själv diskuterar(2021). Detta hade bidragit med att sätta FB20 i en vidare kontext och kanske påverkat undersökningens generaliserbarhet i viss mån(Yin, 2018). Detta valdes bort då forskningsfrågan primärt berör inomstatlig beslutsfattning och dess rationalitet.

6 Slutsatser och reflektion, samt fortsatt forskning

Här diskuteras undersökningens resultat, reflektioner kring det vetenskapliga bidraget samt undersökningens vetenskapliga kvalitetskriterier. Kapitlet avslutas med att besvara forskningsfrågan, samt ger förslag på vidare studier

6.1 Resultatdiskussion

Här inleder Allison resultatdiskussionen utifrån de konceptuella modellerna, därefter diskuteras Westbergs inre påverkansfaktorer. Resultatdiskussionen avslutas med tabell 2 som beskriver det teoretiska ramverkets interaktion och form av rationalitet.

6.1.1 Allison modeller

6.1.1.1 Rationella aktören

Modellen ger förståelsen att FB20 uttrycker hur staten vill utveckla FM baserat på objektiva konsekvensanalyser av hotbild och tillgänglig militär kapacitet. FB20 uttrycker ett förmågekrav att enskilt och tillsammans hantera samtidens hotbild vilket i viss mån förstås med den rationella aktörens objektiva rationalitet. Sveriges begränsade militära resurser kan betraktas som ett incitament för vald säkerhetspolitik, där samarbete och solidaritet utgör liberala utgångsvärden vid konsekvensanalysen. Denna delning av säkerheten kan förstås som ett konsekvenslogiskt resonemang där samarbeten kompenserar förmågebrist, likt diskussionen som Edström m. fl. för kring säkerhetsstrategi och alliansbehov(2020). Tillgängliga militära maktresurser vägs mot den förväntade nyttan av FM i samtidens hotmiljö och förklarar även hur FB20 väljer att avgränsa militära förmågebehov i tid och rum nationellt(Allison och Zelikow, 1999; Brunsson och Brunsson, 2014). Den ekonomiska styrningen av FM som ibland uttrycks som procentmål av BNP är exempel som en objektiv rationell politisk signalhandling. Resurser skapar förutsättningar som styr vilka metoder kan tillämpa för att skapa säkerhet, som i sig dimensionerar FB20 målsättningar och skapar en förväntad nytta(Allison och Zelikow, 1999; Hastie och Dawes, 2010). Ekonomiska styrmedel syftar även till att signalera inrikes och utrikespolitiskt hur Sverige väljer att prioritera nationell försvarsförmåga, vilket dock måste rymmas inom den politiskt accepterade normen för att beslutet ska *kunna fattas* och kännas realistiskt och trovärdigt(Doeser, 2017; Kier, 1995).

FB20 övergripande målformuleringar kan utgöra exempel på de begränsade möjligheterna till objektiva konsekvensanalyser vid själva beslutstillfället (se figur 1 och 6). Detta genererar rimligtvis behov av avgränsningar och förenklingsstrategier hos individen i beslutsprocessen som indirekt påverkar FB20 på organisatorisk nivå, som litteraturen även diskuterar(Lipshitz och Strauss, 1997; Gigerenzer, 2020). Genom att överlåta till myndigheten detaljstyrningen av

politiskt styrda resurser medger FB20 möjligheten att betraktas utifrån en upplevd objektiv rationalitet i beslutsfattningen som Allison m. fl. diskuterar(1999; Wallenius, 2014). Statens förhållningssätt att leda FM verksamhet med inriktningar, ligger i linje med svensk strategiska kultur och hur den liberala civil-militära relationen uttrycks(Hedlund, 2013; Feaver, 1996). Här kan vi ana att FM målsättningar och förmågekrav i FB20 utifrån Allison's resonemang, *vad är problemet och hur kan det hanteras*, kan förstås både genom lämplighets- och konsekvenslogiska perspektiv som Brunsson och Allison resonerar(1999;2014). Resonemangen kan sammanfattningsvis betraktas med den objektiva rationaliteten utifrån statens ambition att uppnå förväntad maximal nytta av FM, för att balansera resurser mot målsättningar som Allison med flera diskuterar(1999; Agrell, 1985; Wallenius, 2014; Hastie och Dawes, 2010).

6.1.1.2 Organisatoriska perspektivet

Organisatoriska förutsättningar och relationen mellan FM och politisk ledning påverkar FB20 och dess rationalitet. En försiktig slutsats är att FM rationalitet i remissvar primärt beskriver konsekvensanalyser i objektivt mätbara faktorer som tillgång till personal och andra resurser för att kunna verkställa FB20. Staten däremot uttrycker mer immateriella effekter som rationella skäl för exempelvis etableringen av nya organisationsenheter. Båda perspektiven kan betraktas ur en avgränsad rationalitet för att motverka osäkerhetsaspekter, där beslutet kanske formas utifrån tidigare erfarenheter och organisatoriska värderingar(Hastie och Dawes, 2010, s.16–17; Gigerenzer och Goldstein, 1996; Gigerenzer, 2020). Här kan även organisatoriska erfarenheter kan bidra till förståelse för FM hållning kring exempelvis hur förmågetillväxt bör ske, som även Allison resonerar(1999).

Sveriges omfattande militära nedskärningar under relativt lång tid, bidrar till att forma en kultur och ett förväntat organisatorisk beteende. Fenomenet kan begränsa hur man betraktar vad som anses *rimligt* rörande exempelvis konsekvensanalyser vid utformande av militära råd till staten, likt Doeser och Hedlunds diskussion(2013; 2018). Detta kan förknippas med så kallad värde- eller traditionsstyrd rationalitet, där beslutet blir organisatoriskt lämpligt utifrån både historiska och nutida rådande organisatoriska förutsättningar(Wallenius, 2014; Brunsson och Brunsson, 2014; Allison och Zelikow, 1999).

Formella beslutsregler bidrar till att begränsa inflytandet av så kallade intuitiva beslutfattningsprocesser i FB20 beslutsprocess(Klein, 1993, 2008; Kahneman, 2012). Trots detta kan de ibland vaga formuleringarna i FB20 skapa behov av förenklingsstrategier. Detta förstås genom statens sätt att inrikta FM verksamhet med målsättningar och undvika

detaljstyrning. Organisatoriska rutiner och beslutsregler kan även generera en organisatorisk självbekräftelse, där exempelvis politiska värderingar i Sveriges säkerhetspolitiska linje kan förstås som både organisatoriska konformitetsbehov och politiska biaseffekter vilket anas i processen vid framtagandet av FB20 (Hastie och Dawes, 2010; Kahneman, 2012). En försiktig slutsats kan vara att FB20 kan betraktas till del genom politiskt organisatoriska och värderationella orsaker. Dessa motiveras genom en form av organisatorisk konsekvenslogik vilket ökar sannolikheten att FB20 upplevs rationellt och trovärdigt om efterrationaliseringsbehov uppstår, exempelvis vid utvärderingar av fattade beslut (Allison och Zelikow, 1999; Brunsson och Brunsson, 2014).

6.1.1.3 Byråkratiska - Politiska

Försvarsberedningen kan förstås som huvudaktören som sätter den försvarspolitiska agendan. Agendan utgör grundantagandet och avgränsar handlingsalternativ för inblandade myndigheter vilket får konsekvenser för hur bland annat FM lämpligen kan utforma remissvar och militära råd till FB20 beslutsprocess. Den politiska påverkan som sker på FB20 där partier argumenterar utifrån värderingar kan ses både som heuristik och biaseffekter, där sittande regering slutligen fastställer hur statens säkerhetspolitiska linje uttrycks. Detta kan förstås genom lämplighetslogik som Brunsson m. fl. diskuterar (2014; Gigerenzer, 2020). Det byråkratisk-politiska perspektivet skapar även förståelse för aktörens förmåga att kommunicera och därmed vinna förhandlingsfördelar. Att kunna förmedla och kommunicera exempelvis innebörden av försvarsberednings arbete ökar möjligheten att åskådliggöra konsekvenslogiska skäl, som stärker den upplevda objektiva rationaliteten i beslutet (Grattan, 2011; Brunsson och Brunsson, 2014). En försiktig slutsats är hur aktörens inflytande och rationalitet åskådliggörs när FB20 uttrycker en militärt alliansfri säkerhetspolitik. Militära samarbeten och avtal bidrar till att skapa säkerhet som är koherenta med vald säkerhetspolitisk linje, vilket utgår från rådande politiska förutsättningar där värderingarna hos aktören anses rationella (Doeser, 2017; Kier, 1995; Wallenius, 2014). Debatten kring Nato-optionen inför riksdagsbeslutet förstärker förståelsen som den byråkratiska modellen där huvudaktören – regeringen, slutligen fastställer den alliansfria säkerhetspolitiska linjen som FM enbart kan förhålla sig till. De militära säkerhetsskapande samarbeten som FB20 beskriver, kan förstås som ett *tillräckligt bra* beslut utifrån konsekvensanalysens förmåga att objektiv förutse utfall. FB20 kan betraktas som förhandlingsresultatet av inblandande aktörer i en påverkande strategisk kontext, som även definierat beslutets handlingsutrymme (Simon, 1997; Doeser, 2017; Gigerenzer, 2020; Jones, 2010). Den byråkratiska rationaliteten beskriver det maktspel och det inflytande som

organisationer och aktörer har (Allison och Zelikow, 1999). Detta formar incitamenten för FB20 och beskriver vad rationaliteten i beslutet innebär (se tabell 1).

FB20 fattades med formella beslutsregler vilket förankrar samt skapar giltighet och trovärdighet. Formella beslutsregler och konsensussträvan vid strategisk beslutsfattning minskar rimligtvis behoven av efterrationalisering, då olika aktörer kan uppfatta FB20 som både lämplighetslogiskt och aktörsrationellt, liksom Brunsson diskussion (2014).

Vidare kan FM skillnadsredovisning utifrån Värnkraft och hur FB20 utformas förstås med Allison's byråkratiska modell. FM maktposition som expertmyndighet uttrycks som en remissinstans som begär att erhålla uppdrag och resurser. Aktören FM utvärderade den politiska inriktningen utifrån konsekvenslogiska resonemang bland annat personaltillgång och tillgänglig infrastruktur. Kortsiktigt ansågs detta inte skäl för att exempelvis starta nya verksamhetsorter, då effekten – *kostnaden* inte skulle möta en *förväntad nytta* (Allison och Zelikow, 1999; Hastie och Dawes, 2010; Wallenius, 2014). Den politiska nivån understryker maktförhållandet genom att driva igenom exempelvis nyetableringar av organisationsenheter i FB20, där FM hade en avvikande uppfattning. Här kan aktörsrationaliteten och dess påverkan förstås hur FB20 motiverar militära nyetableringar. FM utgör en del av statens säkerhetspolitiska instrument. Här kan man förstå att den politiska signalen om tillväxt är lika viktig som tillväxten i sig själv och hur detta bör ske. Diskussionen kring nyetablering av organisationsenheter och när i tiden förstås som politiskt objektivt rationellt ”...*militär närvaro runt i landet bidrar till folkförankring...*” (Regeringen, 2020, s.115) men kan betraktas för FM som en produktionsmässig kostnadsförlust som således är irrationellt (Hastie och Dawes, 2010; Forsvarsmakten, 2019). Diskussionen ovan förstärker dock Allison's modell III och kan även betraktas utifrån den civil-militära relationen i Sverige, det vill säga hur maktförhållandet stat-FM formas (Hedlund, 2013; Burke, 2002; 1999).

6.1.2 Westbergs inre påverkansfaktorer

6.1.2.1 Westberg - Nationella geografiska förutsättningar

Statens geografiska förutsättningar kan skapa militära förmågeprioriteringar för att möta säkerhetsbehoven i FB20. En konsekvenslogisk effekt och därmed rationalitet kan förstås i avsaknaden av den militära förmågan att verka över hela statens yta. Avgränsningar i hotbilden som framträder i både tid, rum och grader av konflikt skapar balans mellan medel och metoder mot målsättningar och därmed kan förstås genom en objektiv rationalitet (Allison och Zelikow,

1999; Brunsson och Brunsson, 2014; Westberg, 2016, 2021). FB20 beskriver Sveriges strategiska utsatthet som påkallar en militär kapacitet för att hävda statens intressen som även Westberg m.fl. diskuterar(Edström m.fl., 2019, 2020). Sveriges begränsade militära medel skapar behov av risk- och maktbalanseringsstrategier som är i linje med mål, resurser och metoder(Westberg, 2021). Detta åskådliggör den strategiska kontextens inflytanden som formar FB20, som betonar betydelsen av militära samarbeten och avtal(Edström m.fl., 2020; Westberg, 2021, 2016).

Det kan tolkas som en viss motsägelsefullhet hur den säkerhetspolitiskt militärt alliansfria politiken fastställs i FB20 kontra behoven av militära samarbeten och avtal i samma dokument. En slutsats kan vara att biaseffekter som förstås genom att partipolitiska värderingar har fått genomslag i FB20, emedan andra inte, vilket kan förstås med stöd av avgränsad rationalitet(Wallenius, 2014; Nygaard, 1996). Vidare kan komplexiteten (figur 6) hur konsekvensanalyser kring effekter eller avsaknaden av militära samarbeten påkallar kognitiva avgränsningar och förenklingsstrategier hos beslutsfattaren, likt Kahneman m.fl. resonemang(2003; Gigerenzer, 2020; Allison och Zelikow, 1999; Lipshitz och Strauss, 1997).

6.1.2.2 Historiska erfarenheter och nationell identitet

Analysresultatet kan ge slutsatsen att trovärdigheten kring den egna militära förmågan som FB20 beskriver, ger förståelse för den svenska militära alliansfria säkerhetspolitikens utformning. Detta kan diskuteras bland annat utifrån Wallenius värderationella diskussion(2014). Detta kan även förstås utifrån svenska historiska erfarenheter och hur den nationella självbilden uppfattas. Erfarenheter och självbilden formar statens strategiska kultur(Edström m.fl., 2020; Gray, 1999), som betonar värdet av militär alliansfrihet, där svensk tillräcklig militär kapacitet är konfliktavhållande utifrån förekommande strategisk kontext(Howlett och Glenn, 2005). Detta påverkar indirekt FB20 handlingsutrymme. Ett försiktigt påstående är att FB20 handlingsutrymme begränsas genom värderingarna som den strategiska kulturen format. Möjligheten att skapa objektiva konsekvensanalyser avgränsas bort i viss mån genom handlingsutrymmets omfång(Ångstrom och Honig, 2012). Detta kan förvisso förenkla beslutsfattningen som då bygger på avgränsad rationella skäl som Gigerenser och Kahneman diskuterar(2020; 2021). Vidare kan man anta att statens liberala värderingar uttrycker fundamentet för den strategiska kulturen, vilket utgör förutsättningen för hur FB20 uttrycker behoven av gemensam säkerhet(Jackson, 2018; Gray, 1999).

FB20 betoning på den unilaterala solidariska säkerhetsförklaringen inom ramen för EU-samarbetet skapar en viss förståelse för den strategiska kontextens inflytande i vad som anses rationellt utifrån nationella värderingar. EU-samarbetet ställer inte krav på explicita militära

kapaciteter, procentmålsättningar eller gemensamt försvarsåtaganden. Här kan FB20 uttryck kring samarbeten anses vara objektivt rationellt, nyttomaximerande och lämpligt utifrån tillgängliga resurser. Likväl blir FB20 ett möjligt beslut att fatta, utifrån regeringens säkerhetspolitiska värderingar(Doeser, 2017; Wallenius, 2014; March och Olsen, 1998).

Erfarenhet och identitetsbegreppen kan ge oss förståelse för FB20 handlingsutrymme. FB20 kan även förstås som ett beslut som avser att bemöta samtidens hotbild. Dock kan komplexiteten i konsekvensanalysen av hotbilden (se figur 6) göra att FB20 som beslutsfattning även kan betraktas utifrån beslutsmässiga förenklingsstrategier, som Gigerenzer resonerar(2020). Heuristik påverkas av historiska erfarenheter exempelvis rörande hotbildens faktiska inverkan som gör beslutet rationellt i en specifik strategisk kontext, som Hastie m.fl. diskuterar(2010).

6.1.2.3 Relativ makt och säkerhetspolitisk orientering

En blygsam slutsats kan dras ur hur FB20 uttrycker förståelsen för Sveriges begränsade makt och inflytande. Här framkommer hur statens säkerhetsmålsättningarna som rimligtvis bör bemötas med maktbalanseringsstrategier och alliansbehov, ställs i relation till egna begränsade militära maktmedel. Detta går i linje med Allison's modell I och Wallenius konsekvenslogiska diskussion(1999; 2014), likväl med Westbergs tankar kring tamhundarnas ambition att *motstå väpnat angrepp* som FB20 beskriver inriktningen för FM(Westberg, 2016, s.420ff).

Betydelsen av en internationell militär konflikthanteringsförmåga kan anses generera förutsättningar för att dels öka den nationella försvarsförmågan, dels förmåga till interoperabilitet vilket är en förutsättning för militära samarbeten och avtal. FB20 betoning på internationella operationer utgående från FN och EU kan förstås som objektivt rationellt sätt att skapa anseende internationellt samt ger förutsättningar för en regelbaserad säkerhetsordning som indirekt kan få positiva effekter på småstatens säkerhetsbehov(Edström m.fl., 2020; Westberg, 2016). Vidare påvisar resultaten att statens militära kapacitet och valda allianser, indirekt kan ge tröskeeffekter för en tänkbar angripare, likt Edströms m. fl. diskussion(2020). Effekterna ovan kan bidra till att positivt förändra Sveriges maktposition, som i sig formar kontexten som FB20 verkar i och motiverar handlingsutrymmet, vilket även Westberg m. fl. diskuterar(2016, 2021; Edström m.fl., 2019, s.33). Gray beskriver att strategisk kultur är trögföränderlig, vilket Sverige i och med försvarsbeslutet 2015 kanske motbevisar i viss mån och NATO-debatten idag understryker.⁹ Förändringstakten bidrar till hur FB20 betonar militära

---

⁹ Författarens anm. Sveriges militärt alliansfria säkerhetspolitik har på mindre än tre månader svängt till en behov av militärt bindande allianser.

samarbeten och avtal som då frångår tidigare etablerad politiska norm och kan anses rationellt utifrån de kontextens förutsättningar(Doeser, 2018).

”...Vår säkerhetspolitiska linje ligger fast – om än viktigare i tider av oro...”(Statsminister Andersson, SVT nyheter, 2022-02-24)

Citatet ovan är uttalande med anledning av invasionen av Ukraina och är ett exempel på synergieffekter av aktörers inflytande, organisationens värderingar och hur identitet, självbild och historiska erfarenheter påverkar strategiska beslutsfattning. Statsministern menade då att säkerhetsskapande samarbeten utan bindande militära allianser var en rationell säkerhetsstrategi utifrån samtidens hot genom säkerhetspolitisk förutsägbarhet, vilket idag är obsolet i viss mening(Allison och Zelikow, 1999; Westberg, 2016, 2021). Undersökningen visar att strategiska beslut i bygger stor omfattning på kontextens påverkan. Detta kan skapa indirekta förändringsbehov på de organisatoriska värderingarna vilket bidrar till en upplevd rationalitet. Den pågående NATO debatten(bl. a. Omni, 2022) som i viss mån kullkastar FB20 uttryckta militärt alliansfria säkerhetspolitik, som incitament för att ifrågasätta Grays påstående kring den strategiska kulturens trögföränderlighet och dess påverkan på beslutets handlingsutrymme(1999).

Tabellen nedan sammanfattar resultatdiskussionen ovan teoretiskt för att påvisa den inomvetenskapliga ackumulerade kunskapen genom förståelse för rationalitetsbegreppet genom FB20.

Allison	Westberg	Förståelse kring rationalitet
I	Geografiska förutsättningar, strategisk utsatthet	Nyttomaximerande, <i>objektiv</i> rationella överväganden ställs mot resurser→ säkerhetsskapande samarbeten och avtal som <i>balanserar och kompenserar</i> .
II	Säkerhetspolitisk identitet, historiska erfarenheter	Organisatoriska förutsättningar och värderingar avgränsar handlingsalternativ→ beslut grundas på <i>subjektiva - avgränsade</i> rationella urvalsfaktorer
III	Maktposition, maktbalanserings-strategi, säkerhetspolitisk orientering	Aktörsrationalitet utgör olika skäl Maktförhållande och aktörers inflytande→ <i>subjektiv värderationalitet</i> blir objektiv i aktörers perspektiv

Tabell 2 Teoriers Interaktion och rationalitsformer

6.1.3 Reflektion och undersökningens utomvetenskapliga bidrag

Den teoretiska interaktionen mellan Allison och Westberg har bidragit till en ökad förståelse då deras olika teoretiska perspektiv bidragit kunskapen kring strategisk beslutsfattnings rationalitet. Denna teoretiska integration har givit en tydligare bild hur FB20 rationalitet i relation till samtidens hot kan betraktas (Agrell, 1985; Allison och Zelikow, 1999; Gigerenzer, 2020).

Vidare kan en breddad teoretisk förståelse för begreppet bidra till att utvärdera lämpliga indikatorer för utvärdering av strategiska beslut på statsnivå (Westberg, 2021). I fallet FB20 ska en kontrollstation genomföras 2023 för att mäta måluppfyllnaden mot angivna målsättningar (Regeringen, 2020). FM värderar sin måluppfyllnad vid exempelvis krigsförbandsvärderingar, där man bedömer ett förbands förmåga utifrån; materiel- och personaluppfyllnad, infrastruktur och försvarsplanering.¹⁰ Dessa relativt mätbara faktorer ställs mot andra politiska styrinstrument i form av ekonomiska ramar, vilket torde generera objektiva förutsättningar vid analys av måluppfyllnaden.

”...säkerställa att förstärkningen och kostnadsutvecklingen är i fas enligt riksdagens beslut om inriktning och ekonomisk ram.” (Regeringen, 2020, s.29)

Att utforma indikatorer för värdering av måluppfyllnad kan bidra till att förstå för vad och för vem målen/besluten är rationella och därmed underlätta analysen av graden av måluppfyllnad, som bland annat Hastie och Brunsson diskuterar (2010; 2014). Exempelvis kan etablering av nya organisationsenheter anses rationellt ur folkförankring och försvarsvilja, skapande av arbetstillfällen och indirekt en *långsiktig* förbandstillväxt. Detta kan anses vara irrationellt ur FM *kortsiktiga* förbandsproduktionsperspektiv då nyttan kanske understiger den militära förväntningen av insatsen (Bermúdez, 2009; Allison och Zelikow, 1999). Genom att redan vid fattande av beslutet generera indikatorer för utvärdering, vad som är rationellt, för vem och i vilka tidsperspektiv kan utvärderingsunderlag skapas med stöd av rationalitetsbegreppet som begränsar efterrationaliseringsbehoven, som Wallenius diskuterar (2014). Här kanske Vedungs tanke kring så kallad *metautvärdering* bidra med ett teoretiskt perspektiv hur en lämplig kontrollstation i förväg kan utformas för att värdera beslutets rationella grunder (2009, s.42ff).

---

¹⁰ Författarens anm. Då undersökningen använder öppen information så antar vi att FM krigsförbandsvärdering bygger på förbandschefers *uppfattning* rörande exvis. försvarsplanering och dess måluppfyllnad.

Svårigheten att fatta långsiktiga och objektivt rationella strategiska beslut åskådliggörs av de händelser som för närvarande sker i Europa. Beslutsfattningen präglas av osäkerhet och risktagning som kan bemötas på olika sätt (bland annat; Kahneman och Tversky, 1979; Kahneman, 2012). Figur 6 beskriver att graden av osäkerhet ökar ju längre tidsperspektiv som avses och behoven av heuristik och biaseffekter tilltar. Detta påverkar hur graden av objektiv rationalitet i beslutsfattningen kan förstås (Hastie och Dawes, 2010, s.16; Kahneman, 2021, s.371ff). Detta kan skapa en upplevd målkonflikt både hos individ och organisation, då det torde finnas en naturlig strävan att fatta genomtänkta, eller med andra ord *rationella beslut* likt Hasties resonemang (2010). Här framkommer betydelsen av försvarsbeslutsprocessens utformning, som i viss mån avgränsar möjliga handlingsalternativ samt skapar behoven av förenklingsstrategier. Detta med anledning av en strävan mot politisk konsensus rörande säkerhetspolitiska målsättningar, vilket skapar behov av förhandlingar och överenskommelser (Edström och Gyllensporre, 2014, s.192–193). Vilket påverkar graden av objektiv rationalitet till förmån för konsensusbeslut som bygger på politiska värderingar - så kallad organisatorisk eller värderationalitet (Allison och Zelikow, 1999; Wallenius, 2014). Slutsatsen kan även betraktas i ljuset av hur staten kontrollerar det militära maktmedlet (Feaver, 1996, s.149ff).

Då FB20 kan förstås som rationellt ur olika perspektiv diskuterat ovan, så torde vi kunna betrakta rationalitet även med hjälp av med satisfieringsteorier. FB20 kan anses *tillräckligt bra* utifrån omgivning och beslutets faktiska förutsättningar, med andra ord den påverkande strategiska kontexten som Gigerenzer m. fl. även anser (Simon, 1997; 2020; 2011; Westberg, 2021). Förhandlingar, överenskommelser, värderingar och mänsklig beslutsfattning och dess behov av förenklingsstrategier skapar i stället en *subjektiv* rationalitet baserad på kontexten och dess påverkan. Subjektiviteten kanske överväger i viss mån de mätbara objektivt rationella resurs och produktionsförutsättningar för FM och dess förmåga att möta samtidens hot. Avslutningsvis kan undersökningen ge ökad förståelse hur småstaters strategiska handlingsalternativ utformas, utgående från sin specifika strategiska kontexts påverkan.

6.1.4 Reflektion rörande undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Kvalitativ forskning och i synnerhet öppna tolkande fallstudier har utsatts för kritik då dessa kan vara svåra att replikera. Då undersökningen utgjorde en fallstudie kan metoden att operationalisera etablerade teorier medge generaliserbarhet av resultatet ändock i begränsad omfattning, då undersökningens huvudfokus utgjort att förstå ett fenomen (Yin, 2018, s.45; Edström och Gyllensporre, 2014, s.192). Operationaliseringen och analysverktyget medgav vidare att viss reliabilitet skapades då frågeställningarna, vilka utgjort undersökningens tematisering och systematik, rimligtvis kan omsättas av andra forskare mot samma empiriska underlag (Yin, 2018, s.42). Nyttjandet av Allison och Westbergs teorier och utifrån dessa skapa en operationalisering mot forskningsfrågan så kunde den konstruerade validiteten stärkas (Flyvbjerg, 2006, s.220; Yin, 2018, s.42,45). Genom att utnyttja Allison's tre modeller mot empirin så kunde i viss mån dess respektive individuella tillkortakommanden bemötas (Bendor och Hammond, 1992; Jones, 2010), samt i viss mån stärka undersökningens interna validitet (Agrell, 1985, s.26–27; David, 2016, s.33,220). Att förstå det organisatoriska perspektivets påverkan enligt Allison visar sig få begränsat genomslag genom kvalitativ texttolkning, vilket påverkat resultatens validitet. Problematiken bemöttes till del genom undersökningens empiriska underlag och dess höga autencitet som offentliga handlingar besitter (David, 2016; Bryman, 2011, s.351ff).

Möjligheten att använda intervjudata för att skapa empiri mot dels Allison modell II, dels Westbergs inre påverkansfaktorer valdes bort av tidsskäl baserat på fallstudiens närhistoriska karaktär. Dock hade ett bredare empiriskt material genererat ett mer precist resultat genom en metodologisk triangulering och därmed påverkat undersökningens validiteten (Lind, 2019; Bryman, 2011, s.354ff). Att använda intervjumaterial som empirisk grund har tyvärr begränsningar. Risker för förvrängningseffekter eller individers efterrationaliseringsbehov kan uppstå där subjektiva uppfattningar kan påverka det analysunderlaget, likt Brunssons diskussion (2014, s.21). Hänsyn togs även till den tid som passerat efter beredningar, överväganden och beslut för att slutligen undvika intervjudata. Bias hos intervjupersonen kan uppstå, vilket utgår ifrån att källans trovärdighet kan diskuteras utifrån bland annat samtidighet och centralitets-perspektiven (Esaiasson, 2017, s.283–284). Möjligheten att använda kvantitativ strukturanalys med identifierade värdeord och begrepp övervägdes, syftandet till att stärka resultatens äkthet genom en form av metodisk triangulering (Bryman, 2011, s 354; Westlund, 2019, s.74; David, 2016, s 32). Detta valdes bort då empirin visade svårigheter att kvantifiera

samlade nyckelord som kunde utgöra relevanta analysmoment, vilket är en svårighet i politiska dokument som även Agrell diskuterar (1985, s.77).

6.2 Forskningsfrågans svar

Först avses forskningsfrågan att besvaras kortfattat och utvecklas vidare i strecksatser utifrån undersökningens operationalisering. Delkapitlet avslutas med en reflektion över forskningsfrågans svar och avslutas med fortsatta studier.

Hur kan FB20 förstås utifrån det teoretiska ramverket som ett rationellt svar på hur Sverige militärt kan möta samtida säkerhetsutmaningar?

Ramverket ger förståelse för FB20 som ett rationellt svar på samtidens säkerhetsutmaningar på ett antal olika sätt. Den objektiva rationaliteten påverkar utformningen av FB20 i viss mån. Statens balansering av FM resurser mot säkerhetsmålsättningarna påkallar exempelvis behov av anpassningar rörande dimensionerande hotbilder, förmågekrav och maktbalanseringsstrategier för att *mål* och militära *resurser* ska vara i balans. FB20 kan även betraktas med en avgränsad eller subjektiv rationalitet, vilket bygger på organisatoriska värderingar och aktörers inflytande i FB20 utformning som får olika genomslag i beslutet. Den subjektiva rationaliteten avgränsar utvecklingen av handlingsalternativ som ligger utanför den organisatoriska värderingen. Denna subjektivitet i urvalsfaktorer vid beslutsfattning som politiska värderingar innebär gör att FB20 kan tolkas som objektivt rationellt och *konsekvenslogiskt* för att militärt möta samtidens hot. Westberg teoretiska perspektiv bidrar med att förstå hur den strategiska kontexten påverkar FB20 handlingsutrymme som i viss mån bekräftas genom Allison's ramverk (se tabell 2).

- *Allison's modell I* bidrar med förståelsen att Sveriges begränsade militära maktmedel måste kompenseras med säkerhets- och maktbalanseringsstrategier för att anses objektivt rationellt, det vill säga att militära samarbeten och avtal kan betraktas som konsekvenslogiskt resonemang för att möta samtidens hot. *Geografiska förutsättningar, nationell identitet* och hur statens *strategiska utsatthet* upplevs bidrar till utformningen av FB20 i relation till dess strategiska kontext, vilket begränsar urvalen av handlingsalternativ. Avgränsningen förenklar beslutsfattning och kan medföra att FB20 upplevs vid en eftertionalisering som objektivt rationellt.
- *Allison's modell II* beskriver att rationaliteten i FB20 kan förstås genom ett organisatoriska värderingar för inflytande i hur beslutet utformas, vilket kan uttryckas både genom både konsekvens- och värderationella skäl i FB20. Här framkommer

betydelsen av statens *maktpositionering* och *säkerhetspolitiska orientering* vilket formar handlingsutrymmet för FB20. Exempelvis kan FB20 betoning rörande den solidariska säkerheten förstås utifrån både organisatorisk- såväl som värde-rationella skäl, som även inriktar hur FM bör utvecklas för att bland annat möta de ökade behoven av militär interoperabilitet.

- *Allison modell III* betonar aktörernas inflytande i FB20, där politiska aktörernas subjektiva värderingar framträder som rationellt *objektiva* skäl. Aktörens inflytande formar beslutets förutsättningar. Detta kan begränsa de militära handlingsalternativen att möta samtidens hot. Fenomenet kan förstås genom hur *historiska erfarenheter*, *nationell självbild* och *säkerhetspolitiska identitet* utgör ett fundament för FB20. Begreppen ovan bidrar till att skapa strategisk beslutsfattnings handlingsutrymme utifrån den kontextens förutsättningar. Militära råd utgår från objektiva ofta mätbara konsekvensanalyser baserade på förväntad nytta av tilldelade resurser som ställs mot ofta subjektiva icke mätbara realpolitiska skäl. FM inflytande bör alltså förstås utifrån utformningen av statens civil-militära relation. FM utgör en rådgivande myndighet och får därmed inflytande i FB20 där det är politiskt möjligt. Detta medför att strategisk beslutsfattning som denna undersökning fokuserat mot kan betraktas ur både den objektiva såväl som den avgränsade rationalitetens perspektiv.

6.2.1 Reflektion över forskningsfrågans svar

Utmaningen att fatta strategisk objektiva rationella beslut bygger på bland annat med krav på långsiktighet. Detta påverkar möjligheten till objektivt rationella och konsekvensanalyserade beslut (figur 1). Fenomenet påverkar hur beslutsfattningen och dess rationalitet kan förstås (figur 6). Detta gör att objektiv rationalitet i sig blir komplext i en dynamisk omgivning och teorier baserat på objektiv rationalitet inte ensamt kan förstå alternativt förklara FB20 i en påverkande omgivning (Frahm, 2019; Bermúdez, 2009; Allison och Zelikow, 1999).

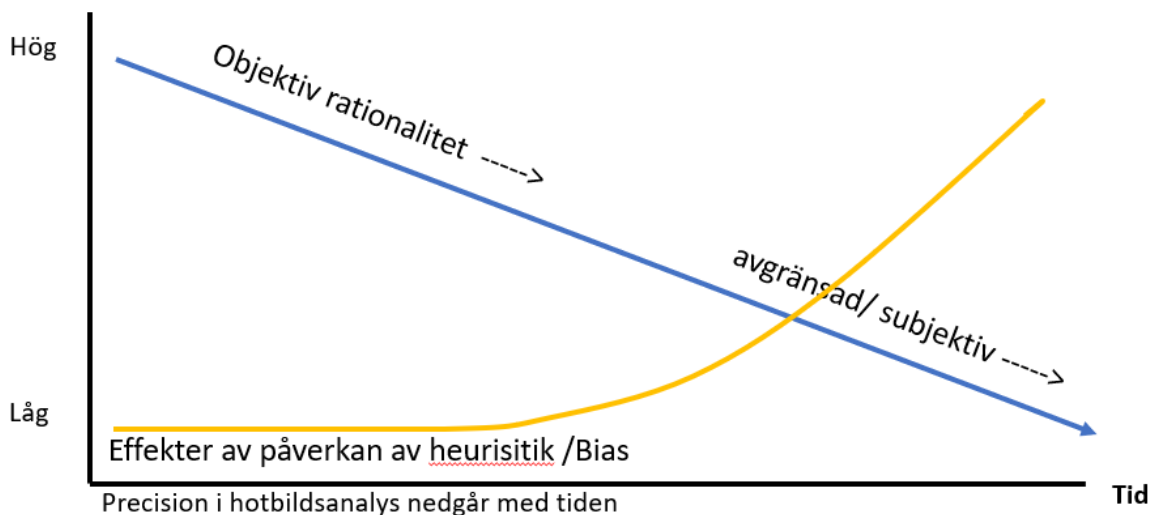
Rationaliteten i försvarsbeslut på organisatorisk nivå borde således värderas och betraktas utifrån exempelvis den strategiska kontexten påverkan. Undersökningen har visat att dessa förutsättningar formar beslutets ingångsvärden och därmed kan *upplevas* objektivt rationellt trots att dessa kontextberoende incitament delvis skulle kunna förstås med den avgränsade rationalitetens ramverk.

Nedan sammanfattas undersökningens resonemang i en modell där antagandet att möjligheten till objektiv konsekvensanalys.

Nedan sammanfattas undersökningens resonemang i en modell där rationalitetsperspektiven påverkas av ett antal förutsättningar i form av *tid*, *komplexitet*, *konsekvensanalys* och så kallad *beslutsmässig påverkan*. Den objektiva rationalitetens förutsättningar minskar i förhållande till tid. Detta påkallar i högre grad behov av olika förenklingsstrategier vid beslutsfattningen i relation till tid.

Förhållandet mellan objektiv rationalitet och förenklingsstrategier bidrar till komplexiteten vid strategisk beslutsfattning. Här påverkar tiden möjligheten till konsekvenslogiska beslut baserade på objektiva rationella överväganden.

Grad av konsekvensanalys
och precision

Figur 6 Författarens modell som åskådliggör hur tid, rationalitet och beslutsfattning och förenklingsstrategier interagerar.

6.2.2 Fortsatta studier

Utifrån undersökningens teoretiska ramverk skulle en multipel fallstudie av fattade försvarsbeslut kunna belysa effekterna av inre och yttre påverkansfaktorer under en transformationsperiod av nedgång och tillväxt, för att förstå och *förklara* försvarsbeslutens handlingsutrymme. Detta kan möjliggöra att identifiera försvarsbeslutens rationella indikatorer för att kunna utveckla utvärderingsinstrument rörande strategisk beslutsfattning

7 Referenser

- Agrell, W. (1985) *Alliansfrihet och atombomber : kontinuitet och förändring i den svenska försvarsdoktrinen från 1945 till 1982*. Stockholm: Liber.
- Allison, G. T. (1969) Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis. *The American political science review*. [Online] XLVII (3), 22–179.
- Allison, G. T. & Zelikow, P. (1999) *Essence of decision : explaining the Cuban missile crisis*. 2. ed. Philip D. Zelikow (red.). New York: Longman.
- Alvesson, M. (2018) *Dumhetsparadoxen : den funktionella dumhetens fördelar och fallgropar*. 2:a upplaga. André Spicer & Linn Åslund (red.). Lidingö: Fri tanke förlag.
- Ångström, J. (2015) ”Försvarsmaktens internationella insatser: i den svenska säkerhetens eller identitetens tjänst”, i Arita Holmberg & Jan Ångström Kjell Engelbrekt (red.) *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB. s. 233–264.
- Ångstrom, J. & Honig, J. W. (2012) Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies*. [Online] 35 (5), 663–687.
- Bawden, D. & Robinson, L. (2009) The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. *Journal of information science*. [Online] 35 (2), 180–191.
- Beehner, L. m.fl. (2018) Analyzing the Russian Way of War. *West Point*. 1–83.
- Bendor, J. & Hammond, T. H. (1992) Rethinking Allison ’ s Models. *The American Political Science Review*. 86 (2), 301–322.
- Bentley, B. (2008) ”The military leadership handbook”, i Bernd Horn & Robert William Walker (red.) *The military leadership handbook*. Kingston, Ontario: Canadian Defence Academy Press. s.
- Bermúdez, J. L. (2009) *Decision theory and rationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Brunsson, K. & Brunsson, N. (2014) *Beslut*. 1. uppl. Nils Brunsson (red.). Stockholm: Liber.
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.]. Björn Nilsson (red.). Malmö: Liber.
- Burke, J. (2002) Theories of Democratic Civil-military relations. *Armed Forces & Society*. 29 (1), 7–29.
- Clausewitz, C. von (1991) *Om kriget*. Hjalmar Mårtenson (red.). Stockholm: Bonnier fakta.
- David, M. (2016) *Samhällsvetenskaplig metod*. 1. uppl. Carole D. Sutton & Sven-Erik Torhell (red.). Lund: Studentlitteratur.
- Doeser, F. (2018) Historical experiences, strategic culture, and strategic behavior: Poland in the anti-ISIS coalition. *Defence Studies*. [Online] 18 (4), 454–473.

- Doeser, F. (2017) Strategic culture, domestic politics, and foreign policy: Finland's decision to refrain from operation unified protector. *Foreign Policy Analysis*. [Online] 13 (3), 741–759.
- Edström, H. m.fl. (2020) Between the eagle and the bear: Explaining the alignment strategies of the Nordic countries in the 21st century. *Comparative Strategy*. [Online] 39 (2), 191–208.
- Edström, H. m.fl. (2019) *Military strategy of small states : responding to external shocks of the 21st century*. Cass military studies. Dennis Gyllensporre & Jacob Westberg (red.). London and New York: Routledge.
- Edström, H. & Gyllensporre, D. (2014) *Alike or different? : Scandinavian approaches to military interventions*. Håkan Edström & Dennis Gyllensporre (red.). Stockholm: Santérus Academic Press.
- Esaiasson, P. (2017) *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte uppl. Mikael Gilljam m.fl. (red.). Stockholm: Wolters Kluwer.
- Feaver, P. D. (1996) The civil-military problematique: Huntington, Janowitz, and the question of civilian control. *Armed Forces and Society*. [Online] 23 (2), 149–178.
- Fejes, A. m.fl. (2019) *Handbok i kvalitativ analys*. Upplaga 3. Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.). Stockholm: Liber.
- Flyvbjerg, B. (2006) Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative inquiry*. [Online] 12 (2), 219–245.
- Försvarsberedningen (2019) *Värnkraft*. Värnkraft
- Försvarsdepartementet (2019) *Värnkraft*.
- Försvarsmakten (2019a) *fm2019-9956.33-fm-bu21k-bilaga-1*.
- Försvarsmakten (2019b) *Försvarsmaktens underlag för försvarspolitisk proposition 2021 –*. s.1–95.
- Försvarsmakten (2016) *Militärstrategisk doktrin (MSD 16)*.
- Försvarsutskottet (2020) *FÖ Betänkande 2020/21 FöU4*. s.1–224.
- Frahm, G. (2019) *Rational Choice and Strategic Conflict: The Subjectivistic Approach to Game and Decision Theory*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.
- Gigerenzer, G. (2020) How to Explain Behavior? *Topics in Cognitive Science*. [Online] 12 (4), 1363–1381.
- Gigerenzer, G. & Gaissmaier, W. (2011) Heuristic decision making. *Annual Review of Psychology*. [Online] 62451–482.

- Gigerenzer, G. & Goldstein, D. G. (1996) Reasoning the Fast and Frugal Way: Models of Bounded Rationality. *Psychological review*. [Online] 103 (No.4), 650–669.
- Gilje, N. (2020) *Hermenuetiken som metod - en historisk introduktion*. Översättning: Sten Andersson (red.). Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Graeger, N. & Halyard, L. (2005) Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. [Online] 40 (1), 45–66.
- Grattan, R. (2011) Strategic Defence Review 1998: Politics, Power and Influence in Government Decisions. *Strategic Defence Review*. 1–26.
- Gray, C. S. (1999) Strategic culture as context: The first generation of theory strikes back. *Review of International Studies*. [Online] 25 (1), 49–69.
- Gray, C. S. (2011) *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Hastie, R. & Dawes, R. M. (2010) *Rational choice in an uncertain world : the psychology of judgment and decision making*. 2. ed. Robyn M.. Dawes (red.). Los Angeles: SAGE.
- Hedlund, E. (2013) Civil-Military Control over the Swedish Military Profession: An Analysis from the Perspective of Officer Rank and Officer Education. *Armed Forces and Society*. [Online] 39 (1), 135–157.
- Holmberg, A. & Alvinus, A. (2019) How pressure for change challenge military organizational characteristics. *Defence Studies*. [Online] 19 (2), 130–148.
- Houghton, D. P. (2007) Essence of excision: A critique of the new version of essence of decision. *Agricultural History Review*. [Online] 10 (1), 151.
- Howlett, D. & Glenn, J. (2005) Epilogue: Nordic strategic culture. *Cooperation and Conflict*. [Online] 40 (1), 121–140.
- Ingebritsen, C. m.fl. (2006) *Small States in International Relations*. Christine Ingebritsen m.fl. (red.). Seattle USA, Reykjavik, Iceland: University of Washington Press.
- Jackson, R. (2018) *Introduction to international relations theories and approaches*. 7th ed. Georg Sørensen (red.). Oxford: Oxford University Press.
- Johnston, Alistar, I. (1999) Strategic cultures revisited: reply to Colin Gray. *Review of international studies*. [Online] 25 (3), 519–523.
- Johnston, A. I. (1995) Thinking about Strategic Culture. *International security*. [Online] 19 (4), 32–64.
- Jones, C. M. (2010) Bureaucratic Politics and Organizational Process Models. *Oxford*

- Research Encyclopedia of International Studies*. [Online] (October 1962), 1–25.
- Jones, P. E. & Roelofsma, P. H. M. P. (2000) The potential for social contextual and group biases in team decision-making: Biases, conditions and psychological mechanisms. *Ergonomics*. [Online] 43 (8), 1129–1152.
- Jonsson, D. K. (2018) *Typfall 5: Utdragen och eskalerande gråzonsproblematik*. 1 (9).
- Jonsson, O. & Seely, R. (2015) Russian full-spectrum conflict: An appraisal after Ukraine. *Journal of Slavic Military Studies*. [Online] 28 (1), 1–22.
- Kahneman, D. (2003) A Perspective on Judgment and Choice: Mapping Bounded Rationality. *American Psychologist*. [Online] 58 (9), 697–720.
- Kahneman, D. (2021) *Brus : det osynliga felet som stör våra bedömningar - och vad du kan göra åt det*. Första utg. Cass R. Sunstein m.fl. (red.). Stockholm: Volante.
- Kahneman, D. (2012) *Tänka, snabbt och långsamt*. 1. uppl. Pär Svensson (red.). Stockholm: Volante.
- Kahneman, D. & Tversky, A. (1979) Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*. 47 (2), 263–292.
- Kier, E. (1995) Culture and Military Doctrine: France between the Wars. *International security*. [Online] 19 (4), 65–93.
- Klein, G. (2008) Naturalistic decision making. *Human Factors*. [Online] 50 (3), 456–460.
- Klein, G. A. (1993) *Decision making in action : models and methods*. Gary A. Klein (red.). Norwood: Ablex.
- Kofman, M. m.fl. (2021) Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts. *Center for Naval Analysis*. (August), .
- Lind, R. (2019) *Vidga vetandet : teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lipshitz, R. & Strauss, O. (1997) Coping with uncertainty: A naturalistic decision-making analysis. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. [Online] 69 (2), 149–163.
- March, J. G. & Olsen, J. P. (1998) of International Political Orders. *International Organization*. 52 (4), 943–969.
- Masakowski, Y. R. (2020) *Artificial Intelligence and Global Security*. Yvonne R. Masakowski (red.). Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Mitchell, D. & Massoud, T. G. (2009) Anatomy of Failure: Bush’s Decision-Making Process and the Iraq War. *Foreign Policy Analysis*. [Online] 5 (3), 265–286.

- Neumann, I. B. & Heikka, H. (2005) Grand strategy, strategic culture, practice: The social roots of nordic defence. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. [Online] 40 (1), 5–23.
- Nygaard, T. (1996) *Sociologisk handlingsteori : en introduktion*. Lund: Studentlitteratur, Lund.
- Ödman, P.-J. (2017) *Tolkning, förståelse, vetande : hermeneutik i teori och praktik*. 3:1. Lund: Studentlitteratur Lund AB.
- Omni (2022) *Utkast: Säkerhetsanalysen avfärdar alternativ till Nato som orealistiska* [online]. Available from: <https://omni.se/utkast-sakerhetsanalysen-avfardar-alternativ-till-nato-som-orealistiska/a/JxeaA6> (Åtkomstdatum 12 maj 2022).
- Regeringen (2020) *Totalförsvaret 2021-2025*. s.1–181.
- Regeringskansliet (2020) *Omfattande satsningar på Totalförsvaret* [online]. Available from: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/10/omfattande-satsningar-pa-totalforsvaret/> (Åtkomstdatum 4 januari 2022).
- Rienecker, L. & Jörgensen, P. (2018) *Att skriva en bra uppsats*. Upplaga 4. Peter Stray. Jörgensen & Ann Lagerhammar (red.). Stockholm: Liber.
- Riksdagen (2020) *Riksdagens protokoll 14 december 2020*. (21:53) s.1–120.
- Rolf, B. (1998) *Militär kompetens : traditioners förnyelse 1500-1940*. Nora: Nya Doxa.
- Rubinstein, A. m.fl. (2007) *Theory of Games and Economic Behavior*. (60th Anni. Princetown: Princeton University Press.
- Semmel, A. K. (1979) Decision Making: A Psychological Analysis of Conflict, Choice, and Commitment. *The American political science review*. [Online] 73 (1), 213–214.
- Simon, H. A. (1997) *Models of bounded rationality Empirically Grounded Economic Reason*. Volume 3. London, Cambridge, Massachutes: The MIT Press.
- Statsrådsberedningen (2017) Nationell säkerhetsstrategi. Nationell säkerhetsstrategi 2017 s.1–28.
- SVT nyheter (2022) *Agenda* [online]. Available from: <https://svt.se/nyheter/inrikes/intensiv-debatt-om-forsvarsmaktens-resurser%0A%0A> (Åtkomstdatum 30 januari 2022).
- Thunholm (2017) Hur fattar erfarna chefer beslut? *Kungliga krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*. (1), 6–20.
- Vedung, E. (2009) *Utvärdering i politik och förvaltning*. 3., [omarb. Lund: Studentlitteratur Lund AB.
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. VR 708. Stoc: Vetenskapsrådet.

- Wallenius, C. (2014) *Människans illusoriska rationalitet : om kampen mellan känsla och förnuft i samhälle och politik*. 2:a upplaga. Kristinehamn: Norlén & Slottnér.
- Westberg, J. (2016) Säkerhet utan alliansfrihet. *Statsvetenskaplig tidskrift*. 118 (4), 411–444.
- Westberg, J. (2021) *Svenska säkerhetsstrategier: teori och praktik*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Yin, R. K. (2018) *Case study research and applications : design and methods*. Sixth edit. Los Angeles: SAGE.